

Aistitoiminta kaksi- ja kolmivuotiaiden leikki- toiminnan kerhossa - opas ohjaajille

Ingrid Ramberg

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Aistitoiminta kaksi- ja kolmivuotiaiden leikkitoiminnan kerhossa
- opas ohjaajille**

Ingrid Ramberg
Sosionomi
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2020

Ingrid Ramberg

Aistitoiminta kaksi- ja kolmivuotiaiden leikkitoiminnan kerhossa - opas ohjaajille

Vuosi

2020

Sivumäärä 48

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa leikkipuistojen ohjaajille suunnattu opas aistitoiminnasta. Opas tehtiin yhteistyökumppani leikkipuisto Salpausselälle ja lähileikkipuistoille. Teoreettinen viitekehys koostui aisteista, kaksi-kolmivuotiaan lapsen kehityksestä ja leikistä, joihin suunnittelin toimintakerrat perehtymisen kautta.

Toimintakerrat toteutettiin aistiteemaisen projektin muodossa leikkipuisto Salpausselän leikkitoiminnan kerhoon kaksi-kolmivuotiaille. Viiden suunnitellun toimintakerran sijaan vain neljä niistä toteutui, sillä kaikki lapset eivät viimeisillä toimintakerroilla tulleet paikalle. Syynä tuohon oli se, että toimintakertojen toteutuksen aikaan Suomessa pantiin voimaan poikkeustila ja valtioneuvoston linjaukset pandemian vuoksi vaikuttivat leikkipuistojen arkeen ja toimintaan. Toiminnan tavoitteena oli tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Toiminnassa oli otettu huomioon leikkitoiminnan kerhon omat tavoitteet sekä varhaiskasvatuksen yleisiä tavoitteita: toiminnan suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta.

Toimintakertojen aikana testattiin suunniteltua toimintaa ja kerättiin aineistoa käyttämällä menetelminä havainnointia sekä palautetta. Näiden lisäksi kehittämistyössä käytettiin avuksi SWOT-analyysejä suunnittelu- ja loppuvaiheessa. Oppaan kehittämistyössä huomioitiin palvelumuotoilun elementtejä. Opinnäytetyöprosessin ajan suoritettiin jatkuvaa arviointia itsereflektion ja yhteistyökumppanin kanssa käytyjen keskusteluiden kautta. Tuloksena oli ohjaajille suunnattu aistitoiminnan opas.

Asiasanat: aistit, aistitoiminta, lapsen kehitys, varhaiskasvatus, leikki

Ingrid Ramberg

Sensory action in a two-to-three-year-olds' playgroup - a guide to playground instructors

Year	2020	Pages	48
------	------	-------	----

The purpose of the study was to create a guide about sensory action for the playground instructors of the partner - Salpausselkä, a public playground - and other nearby public playgrounds as well as their staff. The theoretical framework consists of senses, development of two-to-three-year-olds and play. Familiarization with the theoretical framework helped me to plan activities for the play sessions.

The sessions were carried out in the form of a sensory activity project for the playgroup of two-to-three-year-olds in Salpausselkä. Instead of five sessions, only four were realised. During the last two sessions, some of the children were absent, because Finland declared a state of emergency and the government decided to carry out measures due to a pandemic, which had an effect on the attendance at playgrounds. The goal of the sessions was to support children's development and learning, in which playgroup's own objectives and also the general objectives of early childhood education were taken into account. The nature of the activities was purposefully planned and goal-oriented.

During the sessions, I tested the planned activities and collected data using observation and feedback as the data collection methods. In addition to these methods, I used SWOT analysis as a supportive method in the early and final stages. Elements of service design were utilised in the development of the guide. During the thesis process, continuous self-evaluation was carried out through self-reflection and assessment discussions with the partner. The result of the study is a guide for playground instructors about sensory activities for children.

Keywords: senses, sensory activity, child development, early childhood education, play

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus	7
3	Opinnäytetyön tavoitteet	7
4	Tietoperusta.....	8
4.1	Lapsen kehitys kaksi-kolmivuotiaana.....	8
4.2	Leikki.....	11
4.3	Aistit	13
4.4	Aistien merkitys ja kehitys.....	15
5	Toiminnallinen opinnäytetyö	17
5.1	Kehittämistyön vaiheet.....	18
5.2	Kehittämismenetelmät	19
5.2.1	Palaute	20
5.2.2	Havainnointi.....	20
5.2.3	SWOT-analyysi suunnitteluvaiheesta	21
6	Toteutus	22
6.1	Toimintakertojen suunnittelu	23
6.2	Toimintakertojen kuvaus.....	23
6.2.1	Ensimmäinen toimintakerta: tuntoaisti	24
6.2.2	Toinen toimintakerta: kuuloaisti.....	25
6.2.3	Kolmas toimintakerta: näköaisti	26
6.2.4	Neljäs toimintakerta: haju- ja makuaisti	27
6.2.5	Toteuttamatta jäänyt toimintakerta	29
7	Kehittämistyön analysointi ja pohdinta	29
7.1	Havainnointi.....	30
7.2	Aistitoiminnan opas ohjaajille	31
7.3	Arviointi SWOT-analyyseista	33
7.4	Koronaviruspandemian vaikutus	35
8	Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	36
8.1	Arviointi ja palaute opinnäytetyöprosessista	36
8.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	37
8.3	Kehittämismahdollisuudet	38
8.4	Ammatillinen kasvu	38
	Lähteet	40
	Kuviot.....	43
	Taulukot.....	43
	Liitteet	44

1 Johdanto

Pidän tärkeänä pienten lasten aistien aktivoimista toiminnan kautta. Aisteilla on syntymästä aikuisuuteen asti suuri merkitys päivittäisissä toiminnoissa, minkä takia aistit valikoituivat opinnäytetyön aiheeksi. Lapsia kiinnostaa tutkimus- ja kokeiluleikit, koska ne opettavat ympäristössä vallitsevien lainalaisuuksien seurauksia ja sitä, miten ympäristö toimii (Riihonen 1991, 16). Älyllisen ja sosiaalisen kehityksen perustana ovat aisti- ja liiketoiminnat. Varhaislapsuudessa vastaanotetaan suuria määriä aistimuksia, joista muodostetaan merkityksiä. Pienet lapset eivät kykene abstraktilla tasolla olevaan ajatteluun, mistä syystä aistikokemukset vetävät heitä puoleensa. (Ayres 2008, 33.)

Toteuttaessani opinnäytetyötäni leikkitoiminnan kerhossa oli kaksi- ja kolmivuotiaita lapsia. Tämän ikäisillä lapsilla tapahtuu isoja harppauksia kehityksessä. Puheen oppiminen kahden vuoden iässä on merkittävä tapahtuma, koska toiminta sosiaalistuu ja vuorovaikutus tulee mahdolliseksi. Jokainen kuitenkin oppii omaan tahtiin; osa muodostaa alkeellisia lauseita ja osa sanoo ensimmäiset sanansa kaksivuotiaana. (1-2-vuotiaan älyllinen kehitys. 2017.) Puheen oppimisen ansiosta lapsi aloittaa ajattelun ja symbolileikit eli mielikuvitusleikit (Piaget 1988, 105). Kaksivuotias ottaa myös ensimmäisen askeleen itsenäistymiseen, kun minäkuva alkaa muodostumaan ja hän alkaa ymmärtämään omat kykynsä sekä kehonsa rajat (Ayres 2008, 57). Tässä ikävaiheessa leikkiminen on tärkeää lapsen kehitykselle. Puheen ja motoriikan kehityksen lisäksi leikin avulla lapsi oppii ympärillään olevasta maailmasta. (Riihonen 1991, 11.)

Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä leikkipuisto Salpausselän kanssa. Toteutus päätettiin yhteistyökumppanin kanssa tehdä leikkitoiminnan kerhoon, koska kerhossa on alle kouluikäisiä lapsia. Toimintakertojen toteutuksen aikaan kerhossa oli kaksi- ja kolmivuotiaita, mutta kerho on suunnattu kaikille kaksi- ja neljävuotiaille. Tapaamisessa yhteistyökumppanin kanssa syntyi aihe ja teema projektille, jossa oli neljä toimintakertaa. Tavoitteena oli luoda leikkipuisto Salpausselkään ja muihin lähileikkipuistoihin uudenlaista suunnitelmallista toimintaa, joka tukee sekä vahvistaa lasten kehitystä ja oppimista. Toimintakertojen jälkeen loin ohjaajille sähköisen oppaan aistitoiminnasta, johon on koottu toimintakertojen sisältö ohjeistuksineen ja muine materiaaleineen. Kehitin oppaan toimintakertojen aineistonkeruun avulla. Palautteet keräsin leikkipuiston työntekijöiltä ja leikkitoiminnan kerhon lapsilta. Havainnoinnin suorittivat leikkipuiston työntekijät toimintakertojen aikana, koska itse ohjasin toimintaa.

Kerron opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteista, tietoperustaa kaksi-kolmivuotiaiden kehityksestä ja leikeistä sekä aisteista. Lopuksi kerron opinnäytetyön prosessista, kehittämistyöstä, toteutuksesta, arvioinnista ja pohdinnasta.

2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Etsin yhteistyökumppanin leikkipuistoista, koska toimintaympäristönä se oli uusi ja kiinnostava. Leikkipuistojen avoin varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja se tukee lapsen kehittymistä sekä oppimista. Leikkipuistot toimivat ensisijaisesti lapsien ja perheiden kohtaamispaikkana, jossa ohjatun toiminnan sisältö painottuu kokonaisvaltaisesti sekä monipuolisesti laaja-alaiseen osaamiseen ja oppimiseen. Leikkipuistoissa tapahtuva toiminta ja järjestetyt tapahtumat toteutetaan aktiivisesti yhteistyössä eri sidosryhmien sekä yhteistyökumppaneiden kanssa. (Helsingin kaupunki 2019, 9.)

Yhteistyökumppani antoi vapaat kädet ideoinnille tutustuessani ensimmäistä kertaa leikkipuiston toimintaan ja leikkitoiminnan kerhoon. Yhteisten tapaamistemme jälkeen päätimme, että toteuttaisin toiminnallisen projektin leikkitoiminnan kerhoon kaksi- ja kolmivuotiaille lapsille, mistä tekisin oppaan leikkipuistojen ohjaajille. Lähdimme yhdessä ideoimaan aihetta ja rajamaan sitä oman oppimisen ja leikkipuiston sekä leikkitoiminnan kerhon tarpeiden näkökulmasta. Tämän pohjalta löytyi aihe toiminnalliselle opinnäytetyölle. Leikkitoiminnan kerhoon toteutettiin aistiteemaisen projektin leikkitoiminnan kerhon lapsille, jonka avulla syntyi leikkipuistojen ohjaajille opas aistitoiminnasta. Projektin toimintakertojen tarkoituksena oli kerätä aineistoa oppaan kehittämistyötä varten. Tämän lisäksi toiminnan suunnittelu sekä toteuttaminen kaksi- ja kolmivuotiaille lapsille tuki ammatillista kasvua ja kasvatti kokemusta kyseisen ikäryhmän ohjaamisesta. Samalla kokemusta tuli uuden toiminnan kehittämisestä leikkipuistoille, joka tukee lapsen kehitystä ja oppimista.

3 Opinnäytetyön tavoitteet

Leikkipuistojen avoin varhaiskasvatus on osa oppimisen ja kasvamisen polkua, joka ottaa huomioon laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja oppimisen eri alueet. Leikkipuistoissa tapahtuva varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja se huomioi varhaiskasvatuslaissa määritetyt tavoitteet. Leikkitoiminnan kerho mahdollistaa lapsille monipuolista pedagogista toimintaa leikkimisen, liikkumisen, ulkoilun ja taiteen kautta. Aistit toimintana oli leikkipuisto Salpausselässä uudenlainen tapa toteuttaa monipuolista, suunnitelmallista ja tavoitteellista pedagogista toimintaa. Ohjaajille suunnatussa oppaassa otettiin huomioon toimintaympäristön lisäksi leikkitoiminnan kerhon omat tavoitteet: lapsen kokemus yhteisöllisyydestä sekä monipuolinen pedagoginen toiminta. (Helsingin kaupunki 2019, 9; Opetushallitus 2018, 19.) Tavoitteena oli myös tehdä ohjeistukset leikeistä opasta varten mahdollisimman selkeiksi ja helpoiksi, jotta toimintoja on mahdollista toteuttaa mutkattomasti ja matalalla kynnyksellä pienten lasten kanssa. Lisäksi oppaan sisältöä on mahdollista toteuttaa kertaluonteisesti ilman aistiteemaista projektia.

Laaja-alaisen osaamisen yhtenä osa-alueena on ajattelu ja oppiminen, jotka olivat tavoitteina toimintakerroilla. Varhaiskasvatuksessa tehtävänä on tukea ajattelun ja oppimisen taitoja, koska nämä taidot muodostavat perustan elinikäiselle oppimiselle ja muun osaamisen kehittymiselle. Toimintakertojen leikit mahdollistivat luovuuden ja mielikuvituksen käytön sekä ideoiden kokeilun ja tutkimisen. Yhteinen pohdinta leikeissä auttaa vahvuuksien löytämistä ja tunnistamaan oppimista. (Opetushallitus 2018, 24-25.)

Toimintakerroilla lapset oppisivat pääaistit sekä nimeämään ja kuvailemaan aistien kautta saatuja tuntemuksia ja myös mahdollisesti tietoisesti havainnoimaan maailmaa aistien kautta. Aistitoiminnot ovat perusta lapsen älylliselle ja sosiaaliselle kehitykselle (Ayers 2008, 33). Helsingin leikkipuistot noudattavat Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmaa, jossa lisäksi mainitaan ajattelu- ja oppimistaitojen tukeminen laaja-alaisessa osaamisessa (Helsingin kaupunki 2019, 14). Leikkitoiminnan kerhossa korostuu selkeästi aikuisen jatkuva sanoittaminen ja nimeäminen, mikä tukee taitojen kehittymistä ja auttaa lasta jäsentämään taitojaan. Aisti-leikkien kautta lapset saavat mahdollisuuden tutkimiselle ja ihmettelylle, mikä mahdollistaa oivaltamisen sekä oppimisen ilon. Monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten kautta lapsen oppiminen sekä ajattelu kehittyvät, ja niitä tuetaan vielä sanoittamisella ja nimeämisellä. (Opetushallitus 2018, 24.)

4 Tietoperusta

Toiminnallisessa opinnäytetyössäni keskeisimmät käsitteet ovat aistit, lapsen kehitys kaksi- ja kolmivuotiaana sekä leikki. Toiminnallinen osuus painottuu suunnitellun aistitoiminnan toteuttamiselle leikkitoiminnan kerhon alle nelivuotiaalle lapsille. Toiminnan tarkoitus on opettaa uusia asioita sekä tukea lapsen kehitystä ja kasvua. Kohderyhmän ikätason kehityksen vaiheiden ymmärtäminen auttoi toiminnan suunnittelussa ja ohjaajille suunnatun oppaan kehittämistyössä. Perehtyminen aisteihin ja leikkiin auttoi toiminnan valitsemista ja muokkaamista. Opinnäytetyön tärkeänä pohjana on ollut myös Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma sekä yhteistyökumppanileikkipuiston toimintasuunnitelma.

4.1 Lapsen kehitys kaksi-kolmivuotiaana

Piaget (1988) on jakanut lapsen henkisen kehityksen neljään eri kauteen: sensomotoriseen, esioperationaaliseen sekä konkreettisten ja muodollisten operaatioiden kauteen. Näistä sensomotorinen kestää syntymästä kaksivuotiaaksi ja esioperationaalinen kaksivuotiaasta kuusi- tai seitsenvuotiaaksi. Sensomotorisessa vaiheessa vastasyntyneen toiminta on refleksien varassa, mutta kehittyessään refleksit muuttuvat ohjattuun toimintaan. Aisteihin pohjautuvat sisäiset mallit eli sensomotoriset skeemat auttavat suoriutumaan ympäristössään. Lapsi oppii

esinepysyvyyden ja muistaa hänelle tärkeiden asioiden sijainnit. Siirtyessään esioperationaaliin vaiheeseen lapsi aloittaa ajattelun. Tämä vaatii sen, että lapsi pystyy puheen avulla ilmaisemaan omaa käyttäytymistä. Esioperationaalisen vaiheen alussa lapsi on itsekeskeinen ja katsoo asioita vain omasta perspektiivistään. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 138-139.)

Minäkuvan muodostuminen on merkittävä asia kaksivuotiaalle. Lapsi alkaa ymmärtämään kykynsä - esimerkiksi seisomisen, pitkien matkojen kävelemisen, ala- ja ylämäkien kulkemisen, hyppimisen ja kiipeilyn. Oman kehon rajat tuntemalla lapsi osaa piiloutua ja tulla pois piilosta. Piiloleikki on tärkeää, koska piiloleikillä vaikutetaan elinympäristöön edesauttaen lapsen minäkuvan kehitystä. Minäkuvan lisäksi oman itsenäisyyden ilmoittaminen sanomalla ”ei” on tärkeä vaihe sosiaalisten taitojen oppimisessa. (Ayres 2008, 57.) Minäkuvan avulla lapsi tiedostaa osaavansa suojella omaa tilaa ja omaisuutta. Lapsi ei vielä näe asioita toisten perspektiivistä: lapsi ei näe esimerkiksi sitä, miksi häntä moititaan toisten lelujen ottamisesta luvatta. Lapsi oppii paremmin kyvyn ymmärtämään tunteita, kun saa aikuisen tuen omien ja muiden tunteiden ymmärtämiseen. (Lapsi eri ikävuosina 2-vuotias. 2013, 5.)

Kaksi-kolmivuotias lapsi kykenee jonkinlaiseen omatoimisuuteen. Tässä ikävaiheessa opitaan hiljalleen pukeutumaan ja riisuutumaan, minkä lisäksi isojen nappien ja vetoketjujen avaaminen alkaa onnistua. Aikuisen auttaminen pienissä tehtävissä, kuten kotitöissä, on tämän ikäisen lapsen mielestä mielenkiintoista. Pienet pulmat eivät ole este, kun aikuinen on ohjaamassa ja auttamassa. Nämä asiat vahvistavat lapsen oppimista, kun lapsi tuntee itsensä taitavaksi ja saa kiitosta yrityksestäkin. (Lapsi eri ikävuosina 2-vuotias. 2013, 10.) Lapsi voi olla jo erossa vanhemmistaan tutussa ympäristössä, mutta ei kuitenkaan halukas olemaan erossa pitkään. Lapsi vaatii sopeutumista uudessa ympäristössä ollessaan erossa vanhemmistaan, mutta turvallisessa paikassa lapsi tottuu nopeasti. Tärkeintä on, ettei vanhempi lähde salaa. (Lapsi eri ikävuosina 2-vuotias. 2013, 6.)

Kaksivuotiaana monenlaiset tasapainon muutoksia tarvittavat asiat riemastuttavat, kuten keinuminen, pyöriminen ja lelujen päällä tasapainoilu. Portaille nouseminen ja laskeutuminen takaperin ei tuota vaikeuksia, ja matalanesteen ylittäminen onnistuu. Siksi kiipeilytelineet, liukumäet ja keinu ovat mieluisia paikkoja leikkipuistoissa. Kolmivuotiaana silmän ja käden yhteistyö on vahvaa ja sormitaidot ovat hyvät. Esineiden järjestely, tiputtaminen ja käänteleväminen on tavanomaista, ja lapsi käyttää tähän myös toista kättään. Erilaisten äänien kuuntelu on mielenkiintoista, ja ympäristön virikkeet eivät helposti säikäytä. Askartelu on tämän ikäisille mieleistä, mutta aikuisen ohjaus on tarpeellista. (Lapsi eri ikävuosina 2-vuotias. 2013, 9.) Kolmivuotias pystyy hallitsemaan liikkeitään entistä enemmän, ja niissä on voimaa. Lapsi alkaa käyttää enemmän joko oikeaa tai vasenta kättään sekä on innokas käsillä tehtävistä asioista, kuten piirtämisestä, muovailusta tai askartelusta. Aikuisen valvonnan alla mediasisältöä voi tarjota kolmivuotiaalle: esimerkiksi lastenohjelmia, musiikkia ja pelejä. Kolmivuotias

kykenee toimimaan itsenäisesti joissain asioissa, mutta aikuisen apua tarvitaan peseytymisessä ja hampaiden harjauksessa. (Lapsi eri ikävuosina 3-vuotias. 2013, 8-10.)

Kolmivuotias oppii varomaan joutumasta vaaraan aikuisen valvonnassa. Ohjeet eivät pysy mielessä eikä ymmärrystä tekojen seurauksista ole. Siksi aikuisen valvonta on välttämätöntä. Rutiinit ovat tärkeitä, ja siksi päiväjärjestyksen olisi hyvä pysyä mahdollisimman samanlaisena, koska tämän kautta lapsi oppii yhdistämään ajan ja tapahtumat keskenään. Aikuisen tulisi ohjata siirtymiä kertomalla lapselle niistä etukäteen. Se luo turvaa, koska lapsi voi valmistautua. Lapsi voi reagoida kiukulla pyyntöön lelujen keräämisestä, mutta ehtii rauhoittua ennen keräämistä. (Lapsi eri ikävuosina 2-vuotias. 2013, 13.) Kolmivuotias kykenee kehittyneen muistinsa ansioista tiedostamaan esimerkiksi sen, mitä ulkoilun jälkeen tehdään, tai erottamaan huomisen nykyisestä päivästä. Aikuinen voi kertoa etukäteen huomimisesta, jos lapsen tarvitsee valmistautua tulevaan asiaan - esimerkiksi lääkärikäyntiin. (Lapsi eri ikävuosina 3-vuotias. 2013, 13.)

Kaksivuotias lapsi oppii puhumaan yksilöllisesti omaan tahtiinsa, joka on merkittävä tapahtuma kaksivuotiaan lapsen kehityksessä. Ensimmäisen sanansa lapsi oppii sanomaan arviolta yksivuotiaana. Sanavarastoa lapsi laajentaa matkimalla muita ja kuulemalla sanoja. Osa lapsista oppii muodostamaan yksinkertaisia lyhyitä lauseita, joissa ei ole asiaankuulumattomia sanoja. (1-2-vuotiaan älyllinen kehitys. 2017.) Kaksivuotias harjoittelee monikkojen taivuttamista, erottaa minä- ja sinä-käsitteiden eron sekä ilmaisee omistussuhteen sanomalla ”minun”. Kolmivuotias puhuu kolmen-viiden sanan mittaisia lauseita, oppii noin 10 sanaa päivässä, harjoittelee verbien aikamuotojen taivutuksia, osaa numerot yhdestä kolmeen ja käyttää kielto-, käsky- ja kysymyslauseita. (Karling ym. 2009, 135-136.)

Puheen oppimista vauhdittaa ympäristö, jossa lapsi altistuu paljon puheelle ja asioiden nimeämiselle. Tämän lisäksi oppimiseen vaikuttaa satukirjojen lukeminen ja se, miten lapsen puhetapailuun vastataan. Lopulta oppimiseen vaikuttaa suuresti lapsen persoona ja ominaisuudet, jotka ovat yksilöllisiä tai periytyviä. (1-2-vuotiaan älyllinen kehitys. 2017.) Satukirjojen lukemisessa olisi hyvä, jos aikuinen kannustaisi lasta kertomaan kuvista, minkä jälkeen aikuinen kertoo lisää kuvista. Uudet kuvat kasvattavat lapsen tietoa ympäristöstä. Vaikkakaan lapsi ei osaisi selittää tai ilmaista kaikkea, aikuisen tulisi antaa lapselle kokemus siitä, että häntä ymmärretään ja hänen ilmaisemiaan asioita huomioidaan. Tärkeintä on antaa aikaa lapselle, kun hän selittää asioita. Tämä tukee itseluottamusta, ja lapsen into kommunikointiin kasvaa. (Lapsi eri ikävuosina 2-vuotias. 2013, 17.)

Oppiessaan puhumaan lapsen käytös muuttuu älyn sekä tunne-elämän näkökulmasta. Muun osaamisen ohessa lapsi kykenee kertomaan edeltävistä toimistaan ja ennakoimaan seuraavia toimiaan puheen avulla. Tämä johtaa kolmeen tärkeään tapahtumaan lapsen henkisen kehityksen kannalta. Lapsi kykenee vuorovaikutukseen, jolloin lapsen toiminta sosiaalistuu ja lapsi

sisäistää omaa puhettaan aloittaen ajattelemisen. Näistä tärkein on varsinaisen toiminnan sisäistäminen, jolla on suuri vaikutus lapsen henkiseen kasvuun, koska se kehittyy intuitiivisella tasolla henkisiin kokemuksiin. Ennen puhetta lapsen toiminta on painottunut vain havaintoihin ja liikkeisiin. Tämä taas auttaa lasta kehittämään ihmisten välille tunteita: esimerkiksi kunnioitusta, inhoa ja sympatiaa. Samalla lapsen oma tunne-elämä jäsenyy sisäisesti aiemmasta tasaisemmaksi. (Piaget 1988, 37.)

4.2 Leikki

Leikin tärkeyden tuo esille se, miten muistot leikeistä palautuvat mieleen vuosikymmenien jälkeenkin aikuisiällä (Helenius & Lummelahti 2013, 19). Piaget (1951) on todennut, että lähtökohta leikille ja sen syntymiselle on, kun lapsi tiedostaa oman toiminnan aiheuttavan jotain ja toistaa toimintaa huvia takia. Lapsi ei siis tiputa esinettä kokeilun vuoksi, vaan sen tuoman ilon takia saaden toisen nostamaan esineen. Toisin sanoen lapsen oma toiminta on eriytynyt toiminnan kohteesta leikissä. (Helenius 1993, 17.) Kotimaisten kielten keskuksen mukaan leikki on mielihyvää tuovaa toimintaa, mutta ilman hyötytarkoitusta. Sanaa leikki voidaan myös käyttää kuvaamaan jotain helppoa tai vaivatonta toimintaa, joka sujuu joutuisasti; voidaan sanoa työn olevan kuin leikkiä. (Kotimaisten kielten keskus 2018.)

Lapsi oppii leikkimään täysin itse, eikä häntä tarvitse opettaa. Hän osaa itse leikkiä omalle kehitystasolleen sopivia leikkejä (Riihonen 1991, 12). Ideat leikkeihin löytyvät lapsen omasta ympäristöstä. Lapsi käyttää kokemuksiaan, jotka muokkaantuvat ajattelun ja leikin mukaan kuvitelluiksi tilanteiksi. Leikki-idea sisältää mielikuvan siitä, mitä ja miten leikitään, leikkiin tarvittavat asiat sekä leikin toiminnan. Ilman ideaa ei synny leikkiä. (Hintikka ym. 2004, 37.) Leikin kautta lapsi oppii ympäröivästä maailmasta. Lapselle muodostuu merkityksiä ja ymmärrys todellisuudesta kasvaa, kun hän huomaa, ettei kykene taidoillaan pääsemään samalle tasolle kuin aikuiset. (Hintikka, Helenius & Vähänen 2004, 42.)

Leikki tukee lapsen kehitystä samalla tuoden iloa, seikkailuja ja jännitystä. Leikki lisää luovuutta, opettaa maailmasta, toiminnoista sekä esineistä ja kehittää liikunnallisia kykyjä ja hienomotoriikkaa. Vauvan leikki on alussa tutkimista, jossa hän toistaa näkemänsä sekä kuulemansa asiat. Hän oppii nauttimaan leikeistä, toisista ihmisistä ja hiljalleen leluista. Lapsen kasvaessa alkaa mielikuvitusleikit, jotka liittyvät todellisuuteen. Leikit heijastavat lapsen tunteita ja kokemuksia. Leikin kautta voi purkaa tunteita esimerkiksi yrittämällä irrottautua pelon tai turvattomuuden tunteesta sekä näyttämällä toiveita. Vihan ja mustasukkaisuuden tunteet voi näyttäytyä myös leikin aikana. (Riihonen 1991, 11-12.) Lapsi rakentaa leikin avulla identiteettiään positiivisten kokemusten kautta. Lapsen pettymykset syntyvät useimmiten aikuisten maailman kohtaamisista, koska ne ovat vaativia ja pelottavia. Näitä tunteita on lapselle turvallista paeta leikkeihin ja käsitellä leikin avulla. (Hintikka ym. 2004, 25.)

Puheen kehityksen voi havaita leikeissä. Lapsi käyttää puhetta leikin aikana selittämällä, mitä hän parhaillaan tekee; lapsi antaa ohjeistuksia itselleen. Leikin suunnittelua alkaa ilmestyä keräämällä tiettyjä leluja mielikuvitusretkelle. Pienillä lapsilla toisten kanssa leikkiminen on hieman haasteellista, vaikka keskinäinen vuorovaikutus onnistuisi. Yhteisissä leikeissä lapset eivät vielä täysin ymmärrä toisiaan (esimerkiksi lelun tai aikuisen huomion jakamista). (Sheridan 1999, 26-27.) Vaikkei yhteistä ymmärrystä olekaan, puhuminen on tarpeellista. Lapsi saa välitettyä aikomuksensa toiselle leikkijälle, ja vuorovaikutus luo ystäväsuhteita. Leikin aikana puhuminen tukee suuresti puheen kehittymistä, minkä vuoksi maahanmuuttajalapset voivat oppia uuden kielen vuodessa päivähoidon ryhmän vertaisvuorovaikutuksen ansiosta. Puheen lisäksi leikki tukee ajattelun kehittymistä, koska tilanteessa täytyy suunnitella mielikuvan toteutumista. (Hintikka ym. 2004, 35.) Pienet lapset myös tutkivat vahvasti muiden esimerkkiä, mikä toimii oppimistilanteena lapselle (Helenius & Lummelahti 2013, 81).

Leikeissä tapahtuvat ristiriidat auttavat lasta ratkaisemaan riitoja toisten kanssa. Kuitenkin aikuisen läsnäolo ja tuki ovat tärkeitä leikkien aikana tapahtuvissa riidoissa, koska joku lapsista voi pahoittaa mielensä tai jos riita ei ota loppuakseen. Lyömisessä ja vahingoittamisessa aikuisen tulee puuttua leikkiin välittömästi. (Hintikka ym. 2004, 15.) Hyvä tapa puuttua on ehdottaa leikkialoitteita leikkijöiden välille, jolloin riita unohtuu. Vanhempien lasten kanssa on parempi seurata tilanteen kehittymistä. Lapset keskittyvät paremmin aikuisen ollessa leikissä mukana taaten leikkirauhan. (Helenius & Lummelahti 2013, 79.) Haastavampaa on miettiä, milloin aikuisen tulisi puuttua leikkeihin, jotka käsittelevät väkivaltaa tai lapsi leikkii epäsoveliasia roolia, kuten humalaista. Joskus lapselle on tärkeää voida käsitellä ilmiöitä ja kohtaamiaan asioita leikin kautta, koska tällä tavoin lapsi yrittää ymmärtää asiaa. Lapsi kykenee leikin aikana hallitsemaan hankalimpiakin asioita. Aikuisen viestiessä leikin olevan epäsovelias ja ettei hyväksy sitä, lapsi vaistoaa, ettei aikuinen hyväksy leikkiä. Kielletty asia alkaa kiehtoa, ja mahdollisesti lapsi varttuneena haluaakin kokeilla kiellettyä asiaa. (Hintikka ym. 2004, 15-16.)

Lapsi tarvitsee usein aikuista leikkeihin, mutta leikeissä tulisi mennä lapsen ehdoilla ilman aikuisen liian tiukkoja sääntöjä. Aikuisen tarve leikeissä määräytyy lapsen iän mukaan: mitä nuorempi lapsi on, sitä enemmän aikuista tarvitaan. Alussa aikuinen toimii enemmän lapsen ”leluna”, mutta hiljalleen aikuinen muuttuu leikeissä avustajaksi. (Riihonen 1991, 12.) Lapsella on mahdollisuus oppia spontaanisti ja tiedostamatta leikin varjolla erilaisia asioita - esimerkiksi arvoja ja taitoja - ja aikuinen voi suunnitella tätä lapsen leikkitoiminnassa. Muiden kanssa leikkiessä lapsi voi oppia paljon uutta tai saada motivaatiota kehittämään uutta. Leikkiä ja mahdollista kiinnostuksen kohdetta on hyvä hyödyntää lähtökohtana suunniteltaessa toimintaa, joka pohjautuu opetukseen ja kasvatukseen. Lasta kiinnostaa oppia ja omaksua leikkien aiheita sekä sisältöä. Hänellä on taito nopeaan oppimiseen ja kyky käyttää oppimaansa saman tien omissa leikkimielikuvissaan. Ohjatussa leikissä tulee muistaa kuunnella lasten aloitteita ja antaa tilaa niille. (Helenius 1993, 55.) Jakkula (2012) on todennut

väitöskirjassaan, että puhumattomat pienet lapset kykenevät huomaamaan, jos aikuinen ei ole kiinnostunut lapsesta. Lapsi hakee aikuiseen uudelleen yhteyttä kantamalla hänelle leluja. Aikuisen ei tulisi torjua lapsen tuomia leluja, vaan huomioida lelut, koska pienetkin hetket ovat merkittäviä lapselle. (Helenius & Lummelahti 2013, 81-82.)

Kaksi-kolmivuotiaiden karkea- ja hienomotoriset taidot näkyvät leikeissä esineitten nostamisella ja kantamisella, kiipeilemisellä, hyppimisellä, juoksemisella ja kolmipyöräisellä ajamisella. Kuitenkin pallon potkaiseminen on haasteellista, ja sen sijaan lapsi usein vain törmää palloon. Pallon heittäminen onnistuu, muttei kopin ottaminen. Mieluisia leikkejä ovat muun muassa rakentaminen, kärryn työntäminen, potkuautolla ajaminen ja hiekka- sekä vesileikit. Yksinkertaiset palapelitkin onnistuvat, koska noin kolmivuotiaana lapsi tunnistaa ja osaa yhdistää kaksi-kolme pääväriä ja muotoa. Lapsi osaa piirtää ja maalata pitämällä peukalon ja kahden sormen välissä kynää tai pensseliä. Piirrosjälki on isoa ja voimakasta, mutta ympyröiden ja viivojen piirtäminen onnistuu. (Sheridan 1999, 26.) Lapsen kasvaessa leikit ja lelut muuttuvat. Lasta alkavat kiinnostamaan esimerkiksi videopelit tai rullalaudat. Myös harrastukset - esimerkiksi musiikkileikkikoulu, tanssi ja urheilu juniorijoukkueessa - sekoittuvat leikkeihin. (Riihonen 1991, 20.)

Leikki on merkityksellistä myös aikuisille. Aikuiset voivat havainnoida lapsen kehitystasoa ja yhteistyötaitoa muiden lasten kanssa leikin kautta tai seuratessa leikkiä. Aikuinen voi tehdä leikistä monipuolisemman ohjaamalla tai tukemalla sitä tarpeen tullen. Lapset ottavat mallia aikuisesta, mikä vain rakentaa lapsen minäkuvaa ja auttaa muodostamaan tavoitteita. Leikeissä lapset tarkastelevat juuri suhteita ihmisten välillä. (Hintikka ym. 2004, 36.) Aikuisen tulisi aina sallia lapselle leikkiminen, koska lapsen pitää saada leikkiä halutessaan. Aikuisen ei tarvitse osallistua leikkiin, kunhan aikuinen osoittaa eleellä hyväksyvänsä leikkimisen. Leikki voi tapahtua sormien avulla tai puhumalla itsekseen. Leikin aikana lapsi voi uppoutua ajatukseen ja näyttää siksi poissaolevalta, mutta aikuisen ei tarvitse olla tästä huolissaan. (Hintikka ym. 2004, 81.)

4.3 Aistit

Ihmisellä on viisi pääaistia: näkö, kuulo, tunto, haju ja maku. Keskityn opinnäytetyössäni pääaisteihin, koska perehtyessäni aisteihin liittyvään kirjallisuuteen ja sähköisiin tietolähteisiin pois jäi useasti asento, tasapaino, lämpötila ja kipuaistit.

Sensorinen integraatio on lapsen kehityksen kannalta äärimmäisen tärkeää ensimmäisen ikävuoden aikana. Ilman sensorista integraatiota lapsella olisi suuria haasteita oppia puhumaan, kävelemään tai tehdä suunniteltuja mutkikkaita toimintoja hallitusti (Ayers 2008, 55). Sensorinen integraatio on prosessi, jossa aivot jäsentävät aistitiedon. Tämä prosessi tapahtuu aivoissamme tiedostomatta ja automaattisesti. Aisti-impulssit muuttuvat havainnoiksi integraation avulla. Tällä tavoin katsomalla esinettä tulee silmien kautta aistimuksia, jotka

kulkeutuvat aivoihin, ja koemme esineen muodon sekä värit. Koskettamalla ja haistamalla sormien sekä kämmenien ja nenän kautta kulkeutuu aistimuksia aivoihin, jotka viestittävät, miltä esineen pinta tuntuu ja tuoksuu. (Ayers 2008, 29-31.)

Näköaisti poikkeaa muista aisteista olemalla mutkikas ja erikoistunut toiminnaltaan. Näköaistin kautta saamme suuria määriä tietoa, jonka vielä käsittelemme aivoissa. Näön kautta saatu tieto vie yli 80 prosenttia kaikelle aistitiedolle varatusta käsittelystä. Näkö mahdollistaa muun muassa kohdistamaan katseen asioihin, seuraamaan liikkuvia kohteita, tarkasti näkemisen kauas ja lähelle, erottelemaan yksityiskohtia taustoista, etäisyyksien ja suuntien määrittelyn ja värien tunnistamisen. (Näköaisti vuorovaikutuksessa 2018.) Visuaalinen hahmottaminen näköaistissa on yhteydessä tuntoaistiin. Muistiin tallentuu kuvan lisäksi samalla tuntoaistin kautta saatu tieto, jonka avulla ihminen jäsentää tiedon asiasta. (Söderena 2013, 10, Kurtz 2006, 22-23 mukaan.) Vuorovaikutuksessa katsekontakti on tärkeää. Se auttaa havainnoimaan, onko keskustelukumppani kiinnostunut vai onko hänen huomionsa muualla. Katseella voidaan tulkita toisen ilmeitä, jotka viestittävät eri tunteita. Ylipäättänsä nähdyksi tuleminen viestittää, että on tärkeä toiselle, mikä taas ylläpitää olemassaolon tunnetta ja minäkokemusta. Pelkällä katseella voidaan myös viestittää asioita sanattomasti. (Näköaisti vuorovaikutuksessa 2018.)

Kuuloaisti on näköaistin jälkeen toiseksi tärkein aistimme (Meredith 2013, 177). Kuuloaistilla pystymme vastaanottamaan tietoa ympäristöstä ja paikantamaan äänien lähteet tai suunnan äänelle. Äänet auttavat ympäristön hahmottamisen lisäksi ennakoimaan, mitä seuraavaksi tapahtuu: esimerkiksi lautasten ääni on usein merkki siitä, että pian pääsee syömään. (Kuuloaisti vuorovaikutuksessa. 2018.) Alun perin kuuloaistimme on tarkoitettu kuulemaan luonnon ääniä, koska muinaisten esi-isiemme selviytyäkseen piti kuulla hiljaisia ääniä. Kuuloaistiamme ei siis ole alkujaan kehitetty kuulemaan kovaa melua, kuten liikennettä tai sähköllä voimistettua ääntä. (Meredith 2013, 180.) Korvasairaudet voivat heikentää kuuloa, mutta myös aiheuttaa tasapainohäiriöitä ja huimausta, koska sisäkorva säätelee tasapainoa (Meredith 2013, 185). Vuorovaikutuksessa kuuloaistilla on suuri merkitys, koska se tapahtuu äänen välityksellä. Kuulolla ei pelkästään kuunnella puhetta, vaan myös tulkitsemme äänensävyjä. Sanoma voi saada aivan eri merkityksen, jos se sanotaan surullisesti tai vihaisesti, vaikka kyseinen sanoma olisi täysin sama. (Kuuloaisti vuorovaikutuksessa. 2018.)

Tuntoaisti on yksi meidän laajimmista aisteistamme, ja se vaikuttaa psyykkiseen ja fyysiseen toimintaamme vahvasti. Ihollamme on paljon erilaisia aistireseptoreita, jotka saavat aistiärsykeitä muun muassa koskettamisesta, kivusta ja eri lämpötiloista. (Ayers 2008, 77.) Tuntoaistimuksilla hahmotamme ääriä keholle ja tulemme tietoiseksi luuston ja lihaksien toiminnasta sekä olemassaolosta: tämä ei olisi mahdollista ilman tuntoaistimuksia. Tuntoaistin avulla saamme viestejä vaaratilanteista: esimerkiksi tarttuminen tulikuumaan mukiin saa heti irrottamaan otteen. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa koskettamisella on suuri merkitys.

Uutta tuttavaa kätellään ja surullista ihmistä halataan. Lämmin ja hellä kosketus tuottaa mielihyvää, mutta kovakourainen koskettaminen tuntuu epämiellyttävältä. Kosketukset ovat tärkeä osa ihmissuhteita, koska toisen koskettaminen vahvistaa tunnesidettä. (Tuntoaisti vuorovaikutuksessa. 2018.)

Hajuaistilla erottelemme hajuja ja pystymme etsimään lähteen hajulle, minkä lisäksi hajut myös kertovat meille ruoan ja ilman laadusta (Haju- ja makuaisti vuorovaikutuksessa 2018). Hajuaisti toimii yhteistyössä makuaistin kanssa: ilman hajuaistia emme voi maistaa. Siksi neulan ollessa tukossa ruokaa ei maista hyvin. (Meredith 2013, 262.) Hajuaisti toimii ympärivuorokauden jopa nukkuessamme. Hajuaistia ei voi sulkea samalla tavoin, kuten kuulo- ja näköaistia tukkimalla korvat tai laittamalla silmät kiinni. (Hatt & Dee 2013, 6.) Kaikkia hajuja ei voida nimetä, mutta hajun tuoman tunteen kuvaileminen onnistuu (Haju- ja makuaisti vuorovaikutuksessa. 2018). Hajujen on mahdollista herättää tunteita, koska aistimukset eivät kulkeudu aivorungon reittejä pitkin vaan suoraan aivojemme limbiseen järjestelmään. Voimme myös pelkän hajun perusteella pitää jostain asiasta tai vihata sitä. Monesti hajut pystyvät herättämään muistoja tai assosiaatioita, jotka saattavat vaikuttaa omiin mieltymyksiimme tai valintoihimme. (Ayers 2008, 77.)

Makuaisti toimii yhteistyössä hajuaistin kanssa. Ilman tätä yhteistyötä ei voisi tarkasti erottaa makuja toisistaan. Haju- ja makuaistin toimiessa heikosti on haastavaa nauttia makujen tuomista kokemuksista ja erotella eri aistimuksia. (Haju- ja makuaisti vuorovaikutuksessa 2018.) Ihmisellä on neljä perusmaku: suolainen, makea, karvas ja hapan. Kuitenkin nykyisin tutkijoiden mukaan perusmakuja on viisi. Tämä viides maku on umami eli lihaisa. (Meredith 2013, 265-266.) Vanhetessa makuaisti muuttuu ja nuoruudessa maistettut asiat voivat maistua aikuisiällä erilaiselta. Joskus epämiellyttävä ruoka lapsena voi aikuisena olla nautinnollista. Siitä huolimatta, että makuaisti tuo meille nautintoa, sen oikea tehtävä on varoittaa meille vaaroista, kuten pilaantuneesta ruoasta. Makuaisti heikkenee vanhetessa hajuaistin tavoin. (Meredith 2013. 259-260.)

4.4 Aistien merkitys ja kehitys

Aistien kehitys alkaa jo kohdussa ja syntymähetkellä aisteilla on tarkoitus auttaa vauvaa ymmärtämään sekä erittelemään ympäröivää maailmaa (Vauvan aistien kehitys. 2017). Ymmärrys aistien merkittävydestä auttaa ajoissa puuttumaan aistisäätelyn häiriöihin ajoissa. Lapsen aistien toiminnan tulkitseminen voi olla mutkikasta, ja siihen tarvitaan aikuiselta avointa mieltä ja ymmärrystä lapsen käytöstä kohtaan, koska lapsi ei aina tarkoituksella käyttäydy huonosti. Haastava käytös joskus selittyy aistisäätelyn ongelmilla. Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen varhaiskasvatus auttaa lasta - erityisesti toistot ja pitkäjänteiset harjoitukset - koska ne opettavat lapselle keinoja auttaa haastavissa tilanteissa. Välttämättä erillisiä

aistisäättelyä harjoittavia toiminnallisia tuokioita ei tarvita. Pelkästään päivittäiset leikit ja arjen toiminnot kehittävät aistisäättelyä huomaamattomasti. (Söderena 2013, 11.)

Syntymähetkellä vauvan hajuaisti toimii, ja hän kykenee erottelemaan hajuja. Hajuaisti ei enää kehity ja tarkennu lapsen kasvaessa, toisin kuin näkö- ja kuuloaisti. (Ayres 2008, 48.) Äidin maidon tuoksun vauva tunnistaa noin viiden vuorokauden ikäisenä, minkä lisäksi vauva oppii vanhempien ihon tuoksun ollessaan sylissä tai lähellä vanhempiaan. Mieltymys tai epämiellyttävyys hajuihin on jossain määrin opittua. Lapset eivät torju hajuja samalla tavoin kuin aikuiset. Ikääntyessä tutut hajut ovat usein miellyttäviä. Maalla kasvaneet voivat pitää lannoitteen hajua normaalina, mutta kaupunkilaiset pitävät hajua epämiellyttävänä. Synnynnäisiä hajumieltymyksiä ei ole, mutta opitut hajumieltymykset voivat vaikuttaa, mistä ruoista pidämme, koska hajuaisti toimii yhteistyössä makuaistin kanssa. (Meredith 2013, 272.) Vastasyntyneen makuaisti tunnistaa perusmaut: suolainen, hapann, umami, karvas ja makea. (Vauvan aistien kehitys. 2017.) Vauvoilla on runsaasti makureseptoreita, mutta ajan myötä ne heikkenevät. Lapsilla on aikuisia herkempi makuaisti ja he maistavat voimakkaammin. Lapset eivät tämän vuoksi pidä voimakkaalle maistuvasta ruoasta. Ikääntyessä makumieltymykset muuttuvat, ja lapsi voi vanhempana pitää ruoasta, josta ei ole pitänyt lapsena. (Meredith 2013, 270.) Makumieltymyksiin vaikuttaa myös, millaisissa olosuhteissa makuun on tutustuttu ensimmäisen kerran (Meredith 2013, 273).

Vastasyntyneen näkö ei ole hyvä eikä hän kykene näkemään kauas, mutta juuri sille etäisyydelle, jossa vanhemman kasvot ovat (Vauvan aistien kehitys 2017). Vastasyntynyt näkee vanhemman ilmeet 30 senttimetrin etäisyydeltä, mutta 120 senttimetrin etäisyydestä vauva näkee heikosti. Ilmeistä vauva tunnistaa helpoiten iloisen, mutta yllättyntä ilmettä vauva ei tunnista. (von Hofsten, von Hofsten, Sulutvedt, Laeng, Brennen & Magnussen, 2014.) Näön kehityksessä ensimmäinen vaihe on liikkuvien esineiden tai ihmisten seuraaminen. Liikkuvia kohteita seurataan ensin silmillä, minkä jälkeen kääntämällä päätä. Tähän tarvitaan silmiä, niskalihasten aistimuksia sekä sisäkorvan painovoima- ja liikeaistimuksia. Silmät ja niska ovatkin ensimmäiset kehonosat, joita vauva oppii liikuttamaan. Kuukauden ikäinen vauva ei vielä kykene tunnistamaan värien eroja tai erottamaan monimutkaisia muotoja. (Ayres 2008, 48-49.) Mustavalkoiset kuviot kiinnostavat alussa ja värilliset vasta noin kahden kuukauden jälkeen. Lapsi kykenee katseella seuraamaan esineitä tai omia käsiään noin kolmen kuukauden ikäisenä, ja viiden-kuuden kuukauden iässä hän pystyy siirtämään katsettaan kohteesta toiseen. Näön kehitykselle ovat tärkeää kaikki näköaistimukset. (Vauvan aistien kehitys. 2017.)

Ennen syntymää kuuloaisti alkaa kehittymään kohdussa. Alle vuoden ikäisenä lapsi oppii erottamaan eri ääniä toisistaan sekä paikantamaan ja tunnistamaan ääniä. (Kuuloaisti vuorovaikutuksessa 2018.) Kuukauden ikäisenä vauva reagoi ääniin, vaikkei ymmärrä äänien tarkoitusta. Reagoiminen tapahtuu hymyilemällä tai kääntämällä päätä. Puheen kehityksen kannalta ääniin reagoiminen on tärkeää. (Ayres 2008, 48.) Alussa reagoiminen ympäristön ääniin tapahtuu

kokonaisvaltaisesti, mutta hiljalleen äänien kuunteleminen muuttuu tietoisemmaksi. Liikkuva lapsi hakeutuu mielenkiintoisen äänilähteen luokse. Hän myös kokeilee, kuinka ääniä voi itse tuottaa ja minkä kuuloisia äänet ovat. (Kuuloaisti vuorovaikutuksessa. 2018.)

Tuntoaistin kehitys alkaa jo kohdussa (Tuntoaisti vuorovaikutuksessa. 2018). Vastasyntynyt reagoi kehon tuntoaistimuksiin reflekseillä. Refleksien tarkoituksena on auttaa vauvaa löytämään ravintoa: esimerkiksi poskeen koskettaminen saa vauvan kääntämään pään käden suuntaan. Tuntoaistimukset tuovat emotionaalista mielihyvää. Hellät kosketukset rauhoittavat, mutta märkä vaippa tuntuu epämukavalta (Ayers 2008, 45-6.) Vastasyntyneen suun alue on herkin tuntoaistimuksille. Tämän takia lapsi käyttää suutaan aistitiedon vastaanottamiseen ihotunnon lisäksi. Esineiden vieminen suuhun on tapa, jolla tutustutaan ympäristön uusiin asioihin esineiden koskettelemisen lisäksi. (Tuntoaisti vuorovaikutuksessa 2018.) Kahden vuoden ikäinen alkaa paikallistamaan kosketuksen. Lapsi osittain tunnistaa kohdan, johon häntä kosketaan ja reagoi melkein hallitusti. Lapsi alkaa pitää esineitä käsissään, ja tuntoaistimukset viestivät aivoille tietoa, jota ei saa esineen katsomisella. Lapsi myös hahmottaa, mistä hänen kehonsa alkaa ja loppuu ihon kautta tulleista tuntoaistimuksista. Oman kehon tietoisuus on luontaisempaa tuntoaistin kautta kuin näköaistin. Lapsi voi tunnistaa huonosti kehonsa rakennetta sekä sitä, mitä sillä hetkellä kehon osat tekevät, jos tuntoaistimusten integrointi aivoissa ei tapahdu riittävän tehokkaasti. Tällöin haasteita voi tulla muun muassa leikkimisessä lelujen kanssa ja vaatteiden napituksessa. (Ayres 2008, 55-56.) Lapsen ylireagoiva tuntoaisti ilmenee yliherkkänä, joka aiheuttaa epämiellyttävää tunnetta. Lapsi reagoi jopa sellaisiin asioihin, joihin muut ei reagoi tai huomaa. (Söderena 2013, 24.) Lapsella poikkeavuudet tuntoaistimuksessa voi ilmentyä haastavalla käytöksellä, joka vaikuttaa negatiivisesti sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja itsetuntoon. Aistisäätelyn häiriöllä ei kuitenkaan voida selittää kaikkea, vaan tämä voi mahdollisesta olla yksi vaikuttavista tekijöistä haastavassa käytöksessä. (Söderena 2013, 11.)

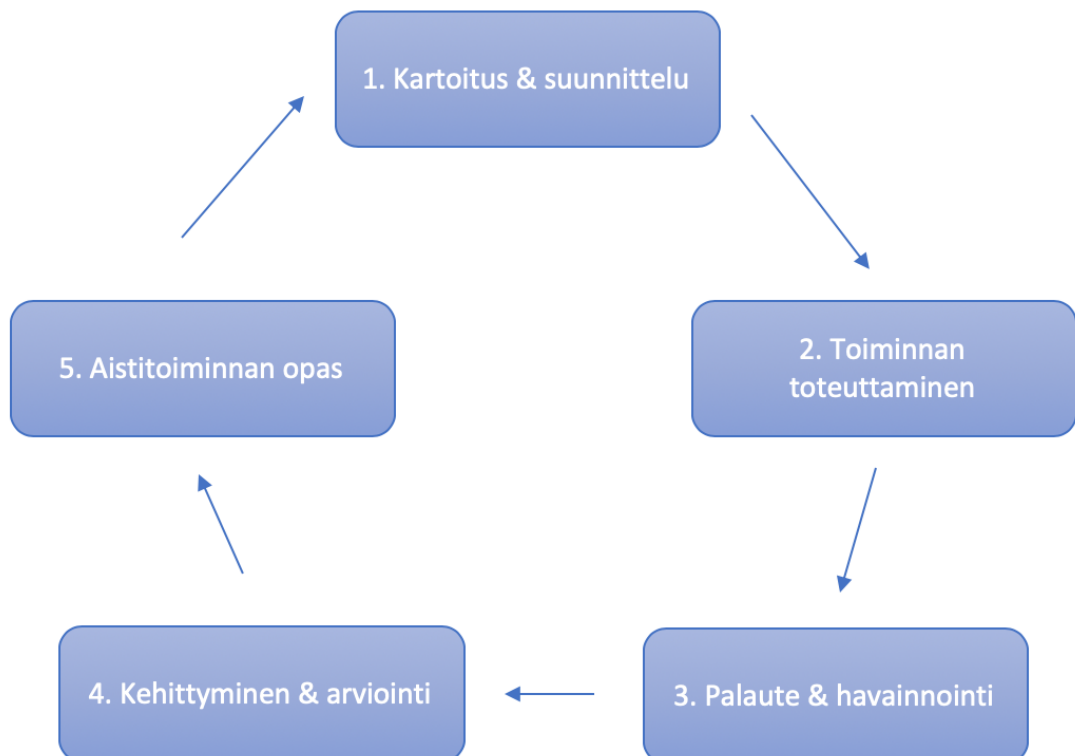
5 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa jotain konkreettista, kuten opas tai vihko (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51). Tavoitteena on luoda käytännönläheistä ja työelämälähtöistä toimintaa, joka osoittaa tietojen ja taitojen hallinnan (Vilkkä & Airaksinen 2003, 10). Hakala (1998, 19) mainitsee kirjassaan ”Opinnäytetyö luovasti” hyvän opinnäytetyön tunnusmerkistöä, jotka ovat muun muassa hyödynnettävyys, käytännön läheisyys ja liittyminen vahvasti työelämään. Opinnäytetyössä kehitettiin ohjaajille suunnattu opas aistitoiminnasta. Oppaan kehittämistyössä hyödynnettiin toimintakertojen havainnoiteja sekä palautetta. Tällä tavoin oppaasta tuli hyvin työelämälähtöisesti toteutettu, jossa on vahvasti osallistettu yhteistyökumppania ja leikkitoiminnan kerhon lapsia.

Opinnäytetyön tuotoksen olisi hyvä olla uudenvuoden ja erilainen. Tärkeitä kriteereitä ovat tuotteen uudenvuodenaisuus sekä käytettävyys kohderyhmässä ja sen ympäristössä. Työn tulisi olla asiasisällöltään sopiva sekä houkutteleva, selkeä, johdonmukainen ja opettavainen. (Vilka & Airaksinen 2003, 53.) Oppaan sisältö on kehitystä ja oppimista tukevaa ja uudenvuoden yhteistyökumppanille. Oppaassa on keskitytty myös selkeyteen ja johdonmukaisuuteen, jotta leikki- ja puistoissa ohjaajien on mahdollista käyttää opasta matalalla kynnyksellä ja toteuttaa sisältöä pientenkin lasten kanssa.

5.1 Kehittämistyön vaiheet

Opinnäytetyöni kehittämistyössä oli viisi vaihetta: yhteistyökumppanin tarpeiden kartoitus ja idean suunnittelu, toiminnan toteutus, palaute ja havainnointi, kehittyminen ja arviointi sekä lopuksi itse opas. Kehitettävän ilmiön prosessin hallinnan osaaminen on välttämätöntä ilmiön ytimeen pääsemisessä. Sen lisäksi se tuo etua ammatillisiin taitoihin, koska useat organisaatiot nykypäivänä käyttävät sitä toimintanaan jatkuvan kehittämistyön vuoksi. (Kananen 2012, 50.)

Kuvio 1: Kehittämistyön kehä

Suunnitteluvaiheen alussa aiheen rajausta oli välttämätöntä. Tarpeita kartoitettaessa toimeksi-antajan kanssa ja aiheen synnyttyä aihetta jouduttiin rajaamaan vielä tarkemmaksi. Rajauksen avulla opinnäytetyöprosessiin ja oppaaseen saatiin tarvittava selkeys ja johdonmukaisuus. Aivan alussa oli mukana luonto ympäristönä ja tunnetaidot linkittyen aistitoimintoihin. Kuitenkin aiheanalyysin jälkeen ja yhteistyökumppanin uuden tapaamisen myötä, aihe rajautui täysin aistitoimintoihin, joiden tavoitteena on tukea lasten kehitystä ja opettaa lapsille aisteista. Rajauksen jälkeen oli luontevaa siirtyä tietoperustan perehtymiseen. Kirjallisuuden ja sähköisten tietolähteiden kerääminen on osa jokaista opinnäytetyötä. Perehtyminen tietolähteisiin auttaa ilmiön ymmärtämisessä, luo asiantuntevuutta ja auttaa koko prosessissa (Kananen 2012, 48-47). Toimintasuunnitelman suunnitteluvaiheessa tuli ottaa huomioon, että opinnäytetyön idea ja tavoitteet on perusteltu ja harkittu ja ymmärretty. Tämä sisältää mitä, miten ja miksi opinnäytetyö tehdään. Tämän avulla prosessin jäsentäminen oli helppoa ja opinnäytetyön tavoitteet sekä idea olivat loogisia. Tärkein merkitys vaiheiden perinpohjaisella suunnittelulla oli se, että tämä toimi lupauksena siitä, mitä toteutettiin ja miten siihen sitoudutaan. Vaiheiden suunnittelun lisäksi oleellinen osa oli jokaisen toimintakerran sisällön kattava suunnittelu. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 26-27.)

Opinnäytetyön toteutusvaiheen aikana alkoi varsinainen kehittämistyö. Ennakkovalmistelut ja hyvä suunnittelu loivat hyvän pohjan toimintakerroille ja aineiston keruulle. Opinnäytetyössä on hyödynnetty kolmea kehittämismenetelmää, joiden avulla kerättiin välttämätön aineisto koko kehittämistyön prosessia varten. Kehittämismenetelmillä pystyi arvioimaan tapahtuvaa toteutuksen kokeilua ennen lopullista arviointia. Opinnäytetyö perustuu hankittuun aineistoon, ja siksi aineiston keruu on tärkein vaihe kehittämistyössä. (Kananen 2012, 48.) Toimintakertojen toteutuksen aikana tapahtui toiminnan kehittymistä, joka muokkasi ja muutti suunniteltua toimintaa. Ennen lopullista arviointia tuli tehdä muutoksiin pyrkiviä toimenpiteitä. Jatkuva arvioiminen kehittämistyön aikana oli tarpeen, koska muutosprosessissa tarvittiin korjaustoimenpiteitä. Toimintakerroilla toiminnan kokeilun jälkeen vaadittavien muutoksien ja korjaustoimenpiteiden kehitystyö auttoi merkittävästi oppaan kehittämisessä. (Kananen 2012, 53.)

5.2 Kehittämismenetelmät

Tässä luvussa kerron menetelmistä, joita käytettiin toiminnallisen opinnäytetyön toteutuksessa. Näiden menetelmien tarkoituksena oli kehittää suunniteltua toimintaa toteutuksen aikana ja oppaan kehittämisessä sekä opinnäytetyön arvioinnissa. Oppaan kehittämismenetelminä käytettiin aineiston keruuta eli palautetta ja havainnointia, joiden lisäksi SWOT-analyysia suunnittelu- ja loppuvaiheessa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei tarvitse analysoida kerättyä aineistoa, koska suuntaa antava tieto on riittävä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56-57). Tässä tapauksessa kerätyn aineiston oli tarkoitus tukea opinnäytetyön kehittämistyötä ja loppuvaiheen arviointia.

5.2.1 Palaute

Palautteen keruu tapahtui jokaisen toimintatuokion jälkeen lapsilta ja työntekijöiltä. Palaute kerättiin suullisesti tehden muistiinpanoja annetusta palautteesta, ja lapset osoittivat hymiöitä kertoen lyhytsanaisesti, oliko heillä hauskaa vai tylsää.

Ensimmäiseksi palaute kerättiin lapsilta loppupiirin aikana sen jälkeen, kun lasten kanssa oli lyhyesti muisteltu toimintakerran tapahtumia. Tässä hyödynnettiin hymiötaulukkoa, jossa on kolme eri hymiötä: iloinen, neutraali ja surullinen. Väriltään iloinen oli vihreä, neutraali sininen ja surullinen punainen. Pieniltä lapsilta on haastavaa kysyä palautetta suullisesti, mutta lapsille pohjustettiin hymiötaulukko mahdollisimman yksinkertaisesti. Pienet lapset ymmärtävät yksinkertaisia pyyntöjä ja kykenevät tekemään valintoja, jos vaihtoehtoja on annettu kolme (1-2-vuotiaan älyllinen kehitys. 2017). Hymiötaulukko pohjustettiin kertomalla iloisen tarkoittavan hauskaa, neutraalin merkitys oli ”en tiedä” ja surullisen tarkoitti, että tuokio ei ollut hauska. Lapsia pyydettiin osoittamaan hymiötä ja samalla kysyttiin uudestaan, oliko hauskaa vai tylsää. Osoitetut hymiöt merkittiin lukumääreisesti muistiinpanoihin. Luotettavuuden tukena olivat havainnointit tuokioista, joten lapsen näyttäessä surullista naamaa pystyi päätellä, oliko hänen mielestään tuokio tylsä, jos hän kuitenkin toiminnan aikana oli innoissaan eikä tarvinnut rohkaisua mukaan lähtemisessä.

Työntekijöiden palautteen kerääminen tapahtui kerhon jälkeen. Palautteet kirjoitettiin täsmällisesti: ei referoiden, vaan tiivistäen. Tiivistyksessä on palautekeskustelun perusajatus lyhytsanaisesti muotoiltuna. Muistiinpanoja tehdessä tulisi mainita, ovatko ne kirjoitettu tiivistäen vai parafraasein eli omin sanoin ja laajemmin kuin tiivistyksessä. Tämän lisäksi muistiinpanoihin tulee merkitä, mistä itse tieto on peräisin. (Vilka & Airaksaninen 2003, 70.) Palaute kerättiin ohjaamisesta sekä tuokion aikana käytettyjen toimintojen onnistumisesta ja siitä, kuinka niitä voisi kehittää tai muuttaa paremmaksi. Alun perin tarkoituksena oli myös osallistaa lasten vanhempia työntekijöiden lisäksi ja kysyä vanhemmilta toimintakerroista ehdotuksia ja ideoita, mutta koronaviruspandemian vuoksi tämä ei onnistunut. Kuitenkin lasten tuonti- ja hakutilanteissa osa vanhemmista jakoi ajatuksiaan, jotka kertoivat suurta positiivisuutta siitä, että toteutin kyseistä toimintaa heidän lapsilleen.

5.2.2 Havainnointi

Havainnointi on varhaiskasvatuksessa merkittävä asia, koska se kehittää ja tukee lapsen kasvua kokonaisvaltaisesti sekä työntekijöiden kehitystä ammatillisesti (Pedagoginen dokumentointi. 2020). Havainnointimetodina oli käytetty osallistuvaa havainnointia, koska osallistuin leikkipuiston työntekijöiden kanssa toimintaan. Alasuutari (2011, 219) on todennut, kuinka tutkijat kirjoittavat osallistuvassa havainnoinnissa avainsanoja tai suoria lainauksia, jonka jälkeen tutkija pystyy palauttamaan muistiinsa tapahtumat ja kirjoittamaan jälkikäteen tarkemman kertomuksen tapahtumista. Tässä oli apuna havainnointilomake (Liite 3), johon oli

helppo kirjaa ylös havainnoiteja. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota siihen, onko lapsi kiinnostunut toiminnasta, ymmärtääkö lapsi ohjeet, tarvitseeko hän rohkaisua, vaikuttaako hän iloiselta toiminnassa ja oppiiko hän aistin, nimeämään aistimuksia tai uusia sanoja.

Lasten havainnointi ja palaute olivat merkittävässä asemassa oppaan kehittämisessä ja tavoitteiden mittaamisessa, koska he osallistuivat toimintakertoihin ja toteuttivat oppaan toimintasisältöä. Karlsson ja Karimäki (2012, 23-24) ovat maininneet, miten lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa pyritään tietoon, joka on lähtöisin lasten näkökulmista ja heidän tuottamastaan tiedosta. Lasten kautta saadut kokemukset, näkökulmat, tavat toimia ja painotukset ovat merkittävässä roolissa. Lapsinäkökulmassa tulisi lähestyä lapsen näkökulmasta eikä vain tuoda esiin aikuisen näkökulmia.

5.2.3 SWOT-analyysi suunnitteluvaiheesta

Nelikenttäanalyysiä eli SWOT-analyysia on käytetty opinnoissa usein kehittämis- sekä arviointimenetelmänä. SWOT-analyysin avulla kartoitettiin ja analysoitiin kokonaisvaltaisesti opin- näytetyön kehittämisprosessia ja ammatillista kasvua. SWOT-analyysi on lyhenne sanoista vahvuudet (strenghts), heikkoudet (weaknesses), mahdollisuudet (opportunities) ja uhat (threaths). Suunnitteluvaiheen SWOT-analyysissa pohdin uhkia ja heikkouksia ennen toimintakertojen toteutusta, mutta myös vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Suunnitteluvaiheen SWOT-analyysin lisäksi tehtiin loppuvaiheen SWOT-analyysi, joiden tulokset ovat esitelty kehittämis- työn analysoinnissa ja pohdinnassa.

SWOT-analyysia käytetään kehittämishankkeiden alussa tiedon hankintaan, analysoinnissa ja arvioinnissa. Se helpottaa alkutilanteen analysointia, jotta toimintalinjoja voi valita pohjautuen analyysin vahvuuksiin. Samalla analyysin avulla voidaan seurata toimintaympäristössä tapahtuvaa kehittämistyötä ja muutosprosessia. Analyysi suunnitteluvaiheesta auttoi hahmottamaan lopulliset muutostarpeet ja asiat, jotka tulee ottaa huomioon. (Powers-Erkkilä & Klem- pová 2003, 66.)

	HYÖDYLLINEN	HAITALLINEN
SISÄINEN YMPÄRISTÖ	Vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> • Uudenlaista toimintaa leikkipuistoihin, joka tukee lapsen kehitystä • Tutustunut etukäteen leikkipuistoon ja leikkitoiminnan kerhoon • Tehty alustava suunnitelma toiminnalle 	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none"> • Ei kokemusta leikkipuistoissa työskentelystä • Aikaraja
ULKONEN YMPÄRISTÖ	Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> • Lapset oppivat uusia asioita • Leikkipuistojen ohjaajat saavat helpon ja selkeän oppaan aistitoiminnan toteuttamiseen 	Uhat <ul style="list-style-type: none"> • Lapset eivät innostu toiminnasta • Lasten tai henkilökunnan yllättävät poissaolot • Ryhmädynamiikka voi luoda haasteita

Taulukko 1: SWOT-analyysi suunnitteluvaiheesta

Suunnitteluvaiheen vahvuutena on, että leikkipuisto saa aistitoiminnasta käyttöönsä uudenlaista toimintaa, jonka avulla tuetaan lasten kehitystä ja kasvua. Tutustuminen leikkipuistoon etukäteen ja leikkitoiminnankerhon lapsiin auttoi suuresti toteutusvaiheessa, koska lapset eivät vierastaneet ja ohjaus helpottui. Lisäksi hahmotelma alustavasta suunnitelmasta toiminnalle oli hyödyllinen toimintakertojen toteutuksen aikana. Samalla leikkipuiston työntekijät olivat perillä toimintakertojen rungosta ja suunnitellusta toiminnasta. Mahdollisuutena on, että lapset oppisivat uusia asioita, kuten aisteja, tuntemuksia ja uusia sanoja. Toimintakertojen toteutuksen ja menetelmien avulla kehitettiin yhteistyökumppanille opas, jota ohjaajien helppo käyttää. Selkeä heikkous oli kokemuksen puute leikkipuistoissa työskentelystä ja leikkitoiminnan kerhon aikataulu. Nämä olisivat voineet vaikuttaa toteuttaviin toimintakertoihin. Tämän takia aikatauluttaminen ja materiaalien valmistelu tehtiin etukäteen. Suurimpina uhkina olivat mahdolliset yllättävät poissaolot tai se, etteivät lapset innostuisi aistitoiminnasta. Haastavuutta olisi voinut myös tuoda kerhon ryhmädynamiikka.

6 Toteutus

Toimintakerrat toteutettiin 2020 kevään aikana. Toteuttamisen suunnittelu alkoi yhteistyökumppanin tapaamisella, jolloin sovittiin alustava aikataulu toteutukselle sekä

toimintakertojen sisällölle. Ennen toimintakertojen toteutusta, tutustuin leikkitoiminnan kerhon lapsiin ja kerhon rutiiniin. Toimintakertojen jälkeen tehtiin valmistelut seuraavaa kertaa varten, jotta toimintakerrat menivät aikataulun mukaisesti. Opinnäytetyön toteutukseen ja kehittämistyöhön vaikutti suuresti koronaviruspandemia, joka hankaloitti aineiston keruuta ja jonka takia toimintakerroilla oli lapsia poissa. Poikkeusolojen vuoksi viimeinen toimintakerta jäi toteuttamatta.

6.1 Toimintakertojen suunnittelu

Aistiprojektin toiminnan suunnitellun toiminnan ideoimisessa käytettiin hyödyksi Maarit Söderrenan ”Tunne, aisti, toimi! - tuntoaistia tukevia harjoituksia arkeen” -kirjaa sekä Leikkipankin nettisivua (leikkipankki.leikkipäivä.fi). Ideointi vaiheessa leikkejä muokattiin helpommaksi pienemmille lapsille. Toiminnassa pyrittiin aistien harjaannuttamiseen sekä oppimiseen tukien lapsen kehitystä ja kasvua kokonaisvaltaisesti. Toiminnassa lapsi oppii aistien lisäksi myös sanoittamisen ja nimeämisen avulla aistimuksien tuomista tuntemuksista.

Alkuvaiheen aiheen valinnan ja rajausten lisäksi suunnitteluvaiheessa oltiin aktiivisesti yhteydessä yhteistyökumppaniin. Suunnitelmaa toiminnasta esiteltiin yhteistyökumppanille varmistuen toiminnan toteutettavuuden. Haastetta ideointiin toi lasten puheen kehityksen tason huomioiminen, johon yhteistyökumppani tarjosi apua. Suunnitellun toiminnan mahdollisti aikuisen aktiivinen läsnäolo toimintakerroilla sekä sanoittaminen ja nimeäminen sekä yhteistyökumppanin jatkuva tuki.

Ennen toimintakertojen toteutusta leikkitoiminnan kerhon lasten vanhemmille jaettiin henkilökohtaisesti tiedote opinnäytetyön toteutuksesta (Liite 1) sekä lupalaput lasten osallistumisesta toimintakerroille ja aineiston keräämisestä (Liite 2).

6.2 Toimintakertojen kuvaus

Tässä luvussa kuvaillaan opinnäytetyön toimintakertoja leikkitoiminnan kerhossa: toimintakertojen virittäytymiset ja toiminnat. Osallistuin leikkitoiminnan kerhoon aina sen koko keston ajaksi ja kerhon jälkeen kerättiin työntekijöiden palaute ja heidän täyttämänsä havainnointilomakkeet.

Leikkitoiminnan kerhon normaali rutiini on ensin ulkoilla, jonka jälkeen siirrytään sisätiloihin syömään eväät. Eväiden jälkeen on piiri, jossa on usein ohjattua toimintaa. Kerhon loppupiiri ja lapset saavat lähtiessään kerhovihkonsa, johon on liimattuna kuva päivän toiminnasta.

Jokaisella toimintakerralla virittäydyimme ulkoilun aikana aistiin kannustaen ja sanoittaen sekä asioita nimeten. Tarkoituksena oli auttaa lapsia valmistautumaan varsinaiseen toimintatuokioon. Sisällä virittäydyimme piirissä aistiin tarkemmin ja jokaisella kerralla soitettiin

Kielinupun ”Viisi aistia” -laulu, koska siinä käydään läpi jokainen aisti kerrallaan. Laulun jälkeen kerrottiin aistista ja muistelimme aiemmin käsiteltyjä aisteja. Aistit esiteltiin erilaisten eläinkuvien avulla, koska tavoitteena oli helpottaa aistin opettamista ja saada lapsen huomio kiinnitettyä paremmin aistiin eläimen kautta.

Piirien aloitettiin varsinaisen aistitoiminnan lasten kanssa. Aistitoiminta sisälsi leikkejä sekä paljon nimeämistä ja sanoittamista, jonka tavoitteena oli opettaa lapselle aisti ja aistin tuomia tuntemuksia. Loppupiireissä soitettiin uudestaan saman lauluin kuin alussa sekä lyhyesti muistelimme kerhon aikana tehtyjä asioita ja aistia. Aivan loppuksi hymiötaulukolla kerättiin palaute lapsilta. Lapset saivat toimintakertojen jälkeen omiin vihkoihinsa kuvan eläimestä ja aistista, johon lyhytsanaisesti kuvailtiin lasten kanssa yhdessä tehtyjä toimintoja. Toimintakertojen jälkeen laitettiin leikkipuiston seinällä olevaan junaan aisteihin liittyvät eläimet. Samaan junaan on kerätty muitakin asioita leikkitoiminnan kerhon ajalta.

6.2.1 Ensimmäinen toimintakerta: tuntoaisti

Ensimmäinen toimintakerta alkoi ulkoilulla sateessa, joten tuntoaistiin virittäytyminen oli hie-man haasteellista, vaikka osan kanssa virittäytyminen onnistui. Sateen takia viereiseen metsään meno peruuntui ja olimme pihalla. Kuitenkin hiekkalaatikossa ja muissa leikeissä selitettiin lapsille mahdollisuuksien tullen sanallisesti, miltä hiekka tuntuu kädessä sekä onko keinu kovan tuntuinen. Ulkoilun ja eväiden jälkeen kokoonnuimme lasten ja työntekijöiden kanssa piiriin. Lapsia heti kiinnostasi hyllyn päällä olevat tunnustelupussit sekä pallomeri, ja lapsista muutama yritti mennä pallomereen. Menimme piiriin ja aloitimme Kielinupun ”Viisi aistia” -laululla. Laulun soidessa näytimme säkeistön mukaan elein ja välillä lyhyin äänin viisi pääaistia. Kaikki lapset ottivat mallia, mutta eivät laulaneet mukana. Kuitenkin lapset olivat mukana innostuneesti matkimalla eleitämme.

Tuntoaisti pohjustettiin yksinkertaisesti. Lapsille kerrottiin, että leikimme aistileikkejä ja kangaspussissa on yksi aistieläin, jonka yksi lapsista saisi ottaa pussista ja näyttää meille. Innostuneita ehdokkaita löytyi heti, ja sattuman varaisesti yksi lapsista otti koppakuoriaisen kuvan pussista. Kuva laitettiin kaikille näkyviin piirin keskelle, ja lapsille kerrottiin, miten osalla ötököistä on tuntosarvet näyttäen koppakuoriaisen tuntosarvia. Tämän lisäksi, kuinka koppakuoriainen käyttää sarviaan monien asioiden tunnusteluun. Silittämällä käsiä näytettiin, kuinka tuntoaisti toimii.

Siirryimme sähkötysleikkiin, joka oli muokattu helpommaksi. Sen sijaan, että puristetaan vuorotellen toisten käsiä piirissä, lapset silittäisivät vierustoverin selkää. Piiristä tehtiin tiiviimpi ja sähkötys eli silittäminen aloitettiin. Lapset nopeasti ymmärsivät leikin idean ja laittoivat sähkön kulkemaan ympyrää. Kaksi lapsista ei halunnut silittää vierustoveria, mutta toisella kierroksella toinen rohkaistui ja silitti vierustoverin selkää. Lapset tuntuivat pitävän leikistä ja osa ymmärtävän, miksi tunnustelimme käsillä toisten selkää.

Muutimme piirin leveämmäksi ja esille otettiin tunnustelupussit, joita yksi kerrallaan lapset tunnustelivat sisältä ja heitä kehoitettiin pitämään silmiä kiinni. Pussin kiertäessä lapselta lapselle sanoitettiin, miltä pussin sisältö voisi tuntua tai sisältää. Osa lapsista osasi jättää esiin pussin sisälle, mutta alussa osa otti esineen pussin sisältä refleksinomaisesti. Kuitenkin lapset alkoivat ymmärtää tunnustelupussien ideaa ja alkoivat itsekin kertoa, mitä sisällä voisi olla. Lapset ottivat selkeästi mallia toisilta ja toistivat edellistä, minkä avulla oppivat leikin idean.

Tunnustelupussien jälkeen lapset siirtyivät pallomereen, jossa oli piilotettuna nystyrä sekä kuoppaisten pallojen seassa huiveja ja erilaisia leluja. Lapset alkoivat heti heitellä palloja ja villiintyivät. Tämä tuntui hieman virheeltä, koska selkeästi lapset halusivat enemmän leikkiä pallomereessä vapaasti itse kuin olla aikuisen ohjatussa leikissä. Kuitenkin lapset pyynnöstä alkoivat etsiä eripainoisia ja -tuntuja leluja yhdessä, sekä heille sanoitettiin ja nimettiin materiaalin pintaa tai painoa. Heitä kannustettiin silittämään ja puristamaan esineitä näyttämällä mallia. Lapsia rohkaistiin myös kokeilemaan itsensä ja toisten hieromista nystyräpaloilla, mistä lapset tuntuivat innostuvan paljon. Lopulta lapset aloittivat vapaan leikin pallomereessä.

Kerhon loppupiirissä soitettiin vielä kerran Kielinupun laulu, ja lapset elein olivat mukana laulussa. Laulun loputtua yksi lapsista yritti laulaa laulua. Ensimmäiseksi toimintakerraksi kaikille jäi hyvin positiivinen kokemus, ja lapset selkeästi olivat innoissaan ja mukana suunnitellussa toiminnassa.

6.2.2 Toinen toimintakerta: kuuloaisti

Sateinen sää jatkui ja lapset olivat ulkoilun ajan pihalla. Lapsia kannustettiin vesileikeissä ja sateenvarjon alla kuuntelemaan veden lorinaa ja ropinaa. Tällä kertaa ensimmäisestä toimintakerrasta saadun palautteen mukaisesti toimintakerta toteutettiin alkupiiri sekä leikit ennen eväiden syöntiä.

Alkupiiri aloitettiin laululla. Ennen laulua muisteltiin yhdessä, että mikä aisti tulee säkeistössä ensimmäiseksi, ja pari lapsista osoitti korvia. Laulussa lauletaan ensimmäiseksi kuuloaistista, joten he olivat oikeassa. Laulun jälkeen kerrattiin lyhyesti viimekertaista tuntoaistia ja pyynnöstä yksi lapsista otti kangaspussista uuden aistieläimen, ketun. Lapsille kerrottiin kettulla olevan tarkka kuulo ja eleiden avulla, kuinka kettu kuuntelee metsässä tarkasti kuullen pienemmätkin äänet. Lapset olivat selvästi kiinnostuneita ketusta ja lapset halusivat pidellä ketun kuvaa kädessään.

Ääniarvoituksissa aloitettiin arkisten äänten kuuntelemisella Papunetin äänipankista. Lapset kuuntelivat muun muassa hiustenkuivaajaa, ruokailuvälineiden ja avaimien kilinää, mikroaaltouunin huminaa, sadetta ja pesukonetta. Lapset arvailivat, mistä äänet ovat peräisin, ja

useat sanoivatkin monia hyviä arvauksia, jotka olisivat voineet olla oikea vastaus äänille. Samalla sanoitettiin, mitä ääni voisi tuoda mieleen, kuten ruokailuvälineiden kilinä ruoan. Selkeästi osa äänistä tuotti vaikeuksia. Ääniä soitettiin kännykästä, joka oli yhdistettynä Bluetooth-kaiuttimeen. Pari lasta yritti katsoa kännykkää. Heille piti näyttää kännykkää ja kertoa, ettei kännykässä näy mitään kuvaa. Lopulta he ymmärsivät, että kännykästäni tuli vain ääniä.

Seuraavaksi oli lisää arvoituksia - tällä kertaa eläinääniä, joiden mukaan lapset liikkuvat. Lapsille soitettiin helppoja ja tuttuja ääniä, kuten lintu, koira, kissa ja sammakko. Äänen soiodessa sanoitettiin ja nimettiin, miltä äänet kuulostivat: esimerkiksi pelottavilta tai hauskoilta. Haastetta toi se, että lapset aluksi lähtivät liikkumaan eläimen mukaan, mutta nopeasti se muuttui pelkäksi juoksemiseksi. Lapset eivät myöskään kuunnelleet, kun pyydettiin takaisin matolle kuuntelemaan uutta eläinääntä. Onneksi tuokioissa oli mukana työntekijät, joita lapset kuuntelivat lopulta paremmin. Kuitenkin pienen haasteen jälkeen lapset hyvin liikkuvat tilassa viimeisten eläinääniä mukana hienosti. Selkeästi lapsille jäi parhaiten mieleen loikkiminen sammakon mukaan. Ohjeistukset olisi täytynyt antaa napakammin.

Loppupiirissä soitettiin Kielinupun laulu ja lapset innoissaan olivat mukana. Tällä kerralla lapset myös nauroivat laulun säkeistön mukaisesti ja aloittivat kutittamaan toisiaan kyseisissä kohdissa. Toiminta kerrasta jäi positiivinen kuva.

6.2.3 Kolmas toimintakerta: näköaisti

Kerhoon saapui paljon vähemmän lapsia, mikä johtui koronavirustilanteen muuttumisesta vakavammaksi. Suomen valtioneuvosto totesi Suomessa hallitsevan poikkeusolot, minkä vuoksi hallitus päätti linjata toimenpiteitä käyttöön.

Ulkona lapset piirsivät katuliiduilla ja heille nimettiin eri värejä yhdessä ja samalla painottaen näköaistia. Yksi lapsista muisteli aistilaulua. Kävimme läpi laulun aistit ja lapsille tuotiin esille näköaistia laulun kautta. Ulkona yritettiin leikkiä kapteeni käskee -leikkiä, mutta lapsia kiinnostivat omat leikit enemmän, joten lasten annettiin leikkiä vapaasti ulkona. Kapteeni käskee -leikissä olisi voinut opettaa näköaistia ja vastakohtia esimerkiksi kapteenin käskemällä muuttumaan pieneksi ja seuraavaksi isoksi.

Normaalin ulkoilun jälkeen siirryttiin sisälle ja piiri aloitettiin kertaamalla lyhyesti aiempia toimintakertoja, kuten ketun tarkkaa näköä ja koppakuoriansen tuntosarvia. Lapset muistivat aiempia aisteja yllättävän hyvin. Lapset myös toivoivat edellisen toimintakerran eläinäänileikkiä, joka oli jäänyt heillä hyvin mieleen. Laulun soiodessa lapsista yksi lauloi mukana ja kaikki olivat myös elein vahvasti mukana. Laulun jälkeen yksi lapsista otti uuden aistieläimen pussista, joka paljastui pöllöksi. Pöllöstä kerrottiin suurista silmistä, joilla se näkee pimeässä ja

tarkasti pienetkin hiiret puun latvalta. Lapsia selkeästi kiinnosti pöllön kuva ja halusivat pidellä sitä käsissään.

Leikkeihin siirtyessä otettiin alkuun väri- ja muotoleikki. Leikin ideana on etsiä tilasta kyseisiä värejä tai muotoja näköaistin avulla. Leikissä oli mukana laminaattikortit monelle eri värille sekä kolmiolle, neliölle ja ympyrälle, jotka ovat lapsille helpoimmat muodot. Lapset eivät osanneet kaikkia värejä nimetä, mutta heitä autettiin nimeämään antamalla alkutavu, jolloin he osasivat itse miettiä ja arvata värin nimen. Kun väri oli yhdessä nimetty, pyydettiin lapsia etsimään väri tilasta. Lapset olivat innoissaan ja osasivat etsiä monia nimetyn värin värisiä asioita. Heitä autettiin antamalla vihjeitä, jos lapset eivät osanneet löytää väriä tilasta. Vihjeen jälkeen väri aina löytyi ja samalla lapset löysivät muitakin saman värisiä asioita. Lopuksi otettiin muodot, jotka lapset osasivat nimetä ja etsiä yhtä hyvin kuin värejä. Kolmion epäiltiin tuottavan haastetta, mutta lapset löysivät vihjeen jälkeen liikennematosta kolmion muotoja hienosti. Leikki selkeästi innosti lapsia, ja heidän löytämisensä ilo vain kasvoi joka kerralla.

Seuraavaksi lapset aloittivat kim-leikin, mikä toimii muistipelin tavoin. Leikissä oli viisi helppoa ja samankokoista lelua: karhu, pallo, haarukka, auto ja peikkonukke. Esineet olivat piirin keskellä ja ne nimettiin lasten kanssa yhdessä, minkä jälkeen lapsia neuvottiin painamaan mieleen esineet näköaistin avulla. Tämän jälkeen esineet peitettiin huivilla ja huivin mukana otettiin yksi esineistä selän taakse piiloon. Lapsia neuvottiin arvaamaan, mikä esine oli kadonnut. Ohjeet pyrittiin antamaan yksinkertaisesti ja ytimekkäästi vaiheittain, mutta tästä huolimatta lapset eivät heti ensimmäisellä kerralla ymmärtäneet leikin ideaa. Alussa lapset yrittivät ottaa selän takaa huivin alta piilotettua esinettä, koska eivät osanneet arvailla kadonnutta esinettä. Helpottaakseen arvaamista lasten annettiin tunnustella huivin alta esinettä. Lopulta kahden kerran jälkeen lapset oppivat leikin säännöt sekä olivat selvästi innoissaan arvattessaan oikein piilotetun esineen.

Loppupiirissä kerrattiin päivän tapahtumia ja lapset kertoivat pitäneensä leikeistä sekä toivoivat uudestaan eläinäänileikkiä. Kaikin puolin toimintakerrasta jäi onnistunut ja positiivinen olo.

6.2.4 Neljäs toimintakerta: haju- ja makuaisti

Tälläkin toimintakerralla kerhoon saapui vähemmän lapsia. Lapset olivat ulkoilun aikana hetken läheisessä metsässä. Lasten palatessa leikkipuiston pihalle he leikkivät hiekkalaatikolla tehden hiekkakakkuja ja piirakoita. Lasten kanssa pohdittiin, minkälaisia kakkuja he tekevät, maistuisivatko ne makealta ja olisiko hiekkapiirakka suolainen vai makea. Lapset nimesivät hyvin makean ja suolaisen hiekkakakun tai -piirakan mukaan.

Ulkoilun jälkeen sisällä piirissä kerrattiin uudestaan aisteja. Tähän hyödynnettiin aiempia eläimiä, mikä auttoi lapsia muistamaan aiempia aisteja, kuten koppakuoriaisen tuntosarvia (tuntoaisti), ketun korvia (kuuloaisti) ja pöllön suuria silmiä (näköaisti). Lapset muistivat hyvin aisteja ja myös kertoivat eläinten muista piirteistä. Lapset osasivat itse pyytää aistilaulua soitettavaksi kutsuen sitä korvalauluksi: ”Lauletaanko se korvalaulu?”. Laulu alkaa kuuloaistilla, joten korvien osoittaminen ensimmäiseksi laulun aikana on varmasti jäänyt mieleen. Lapset lauloivat mukana innostuneesti tälläkin kertaa, ja säkeistön naurukohdissa lapset ovat alkaneet selkeästi enemmän nauraa ääneen. Lapsille esiteltiin haju- ja makuaistin muurahaiskarhun avulla. Heille kerrottiin näyttäen kuvasta, miten muurahaiskarhuilla on pitkä nenä ja kieli. Lapsille muurahaiskarhu oli tuntematon, joten heille mainittiin missä muurahaiskarhuja asuu sekä miten ne löytävät ruokaa pitkän kielen ja nenän avulla.

Lapset aloittivat suujumpalla, jonka koin erittäin hyväksi toiminnaksi makuaistin opettamiseen. Idean suujumpasta tuli Maarit Söderenan ”Tunne, aisti, toimi! - tuntoaistia tukevia harjoituksia arkeen” -kirjasta. Lapsille kerrottiin, että ennen eväiden maistelua jumpataan suuta matkimalla eri eläimiä. Heille näytettiin suujumpan tapahtuvan suun, huulien ja kielen liikuttamisella. Lapset luulivat, että suujumppa olisi kuuloastikerran eläinäänileikki ja lähtivät liikkeelle piiristä, koska innostuivat. Heitä piti pyytää takaisin piiriin ja heille kerrottiin, että kyseessä on eri leikki sekä ohjeet toistettiin. Lapset kuuntelivat ohjeet uudestaan ja ymmärsivät kyseessä olevan eri leikki. Suujumppa aloitettiin hevosen laukalla, koska se oli alkuun helppoin. Lapsilta kysyttiin, miltä hevosen laukka voisi kuulostaa ja eräs lapsista ääntelehti hevosen hirnahduksia. Lasta korjattiin näyttäen käsillä mattoa vasten, miten hevonen laukkaa juostessaan. Samalla tehtiin ”klonksutteluääntä” suulla ja lapsia pyydettiin tekemään myös samoin. Lapset imitoivat yllättävän hyvin ”klonksuttelua” ja he myös perässä tekivät käsillään hevosen laukkaa. Suujumpassa matkittiin myös possun ruoan mussuttelua, joka tapahtuu huulet törrollään mässytellen, lehmän märehdintää huulia pyörittämällä samalla tehden kielellä ympyrää huulien ulkopintaa pitkin ja käärmeen lipomista liikuttamalla kieltä edestakaisin. Lopulta lapsilta kysyttiin ehdotuksia seuraaville eläimelle ja heti palattiin eläinäänileikin ampaisten tuottamaan pörinä. Pörinä-ääntä tehtiin suhuässällä ja lapset toistivat perässä. Samalla lapsia kannustettiin tunnustelemaan, miten suu värisee pörinä-äänen aikana. Suujumppa toimi hyvänä toimintana maistelun sijaan, koska siinä liikutellaan kieltä ja harjoitellaan erilaisia ääniteitä leikin kautta.

Ennen eväitä pöydälle oli laitettu valmiiksi tuoksupurkkeja, joissa oli marjajauhetta, kahvia, teetä, kanelia, oreganoa ja garam masala -maustetta. Purkkeja haisteltiin yksi kerrallaan vuorotellen samalla kysyen, onko tuoksu lasten mielestä hyvä vai huono, sekä heille sanoitettiin, mitä asioita se voisi tuoda mieleen. Alkuun lapsille täytyi näyttää konkreettisesti sisään hengittämistä nenän kautta, jotta lapset ymmärsivät näin haistavan paremmin. Marjajauheesta tuli mieleen sokeri ja lapset pitivät siitä eniten. He eivät pitäneet kanelista, eikä heidän mielestään kanelista tullut pullat mieleen. Kahvin lapset tiesivät, ja yksi lapsista sanoikin

vanhemman juovan kahvia. Oreganon tuoksusta lapset eivät pitäneet, ja reaktiot olivat hauskoja. Lapsille kerrottiin, että pizzoissa käytetään oreganoa ja että se on mausteyrtti, mutta lapset edelleen nyrpistelivät neniään. Garam masala myös aiheutti samanlaisia reaktioita kuin oregano. Yksi lapsi toisti mausteen nimeä perässä, kun garam masalan mainittiin olevan mauste, jota käytetään paljon Intiassa.

Eväiden aikana lapsille nimettiin makuja, ja lapset kuuntelivat sekä toistivat makuja perässä. Eväiden jälkeen oli lisää suujumppaa, mutta puhaltamalla höyheniä. Aluksi harjoiteltiin yhdessä ulos puhaltamista, jonka lapset osasivat saman tien. Aluksi höyheniä puhallettiin yhdessä ja he ottivat mallia, kuinka puhaltamalla höyhentä ilmassa voi yrittää pitää höyhentä mahdollisimman kauan ilmassa sen tippumatta lattialle. Lapset osasivat tehdä sitä hienosti perässä ja olivat innoissaan. Höyhenien tippuessa maahan näytettiin vielä, että myös maata pitkin voi puhaltaa höyhentä, mikä onnistui lapsilta hyvin. Seuraavaksi siirryttiin saippuakuplien puhalteluun, jota lapset selvästi odottivat eniten. Saippuakuplien puhaltelu ei aiheuttanut minkäänlaisia ongelmia, ja lapset pyydystelivät puhaltamiaan kupliaan innostuneesti.

Loppupiirissä kerrattiin päivän leikkejä ja haju- ja makuaistia. Yksi lapsista toivoi uudestaan eläinäänileikkiä kuuloaistikerralta. Valitettavasti ajan puitteissa lapset eivät voineet leikkiä eläinääniä. Eteisessä yksi lapsista itsenäisesti lauloi hieman Kielinupun laulua.

6.2.5 Toteuttamatta jäänyt toimintakerta

Yhteistyökumppanin kanssa oli suunniteltu toteuttavaksi aistihuone ja aiempien toimintakertojen leikkejä uusiksi. Aistihuoneessa olisi ollut tunnelmallinen valaistus ja musiikki sekä tuoksupurkkeja ja tunnusteluvateja. Tarkoituksena oli toteuttaa elämyksellinen kokemus lapsille ja muistella aisteja. Kuitenkin koronavirusilanteen muuttuessa entistä vakavammaksi kerhoon ei sillä kertaa saapunut yhtäkään lasta. Yhteistyökumppanin kanssa keskusteltiin tilanteesta ja aiemmista toimintakerroista, minkä lisäksi puhuttiin oppaasta ja heidän toiveistaan. Toiveesta oppaaseen on myös kirjoitettu ohjeet aistihuoneen toteuttamisesta, vaikka aistihuonetta ei tilanteen takia toteutettu. Tilannetta seurattiin: jos se olisi muuttunut paremmaksi sekä rauhoittunut ennen toukokuuta, viimeisen toimintakerran olisi voinut toteuttaa. Tilanne ei kuitenkaan muuttunut, ja kesällä leikkitoiminnan kerho ei ollut laisinkaan toiminnassa.

7 Kehittämistyön analysointi ja pohdinta

Tässä luvussa esitellään kehittämistyön tuloksia ja asetettujen tavoitteiden täyttymistä sekä toiminnan toteutuksen onnistumista. Luvussa myös kerrotaan, miten havainnoinnit toimintakerroilta muuttivat toimintaa, ja SWOT-analyysin kehityskulusta alkuvaiheesta loppuvaiheeseen. Lopuksi pohdinta siitä, miten koronaviruspandemia vaikutti opinnäytetyöprosessiin.

7.1 Havainnointi

Opinnäytetyössä käytettiin yhtenä menetelmänä havainnointilomaketta (Liite 3). Toimintaker-
tojen tuokioissa mukana olleet leikkipuiston työntekijät täyttivät havainnointilomakkeet,
koska itse ohjasin aistitoimintaa lapsille leikkitoiminnan kerhossa. Lomakkeesta tehtiin mah-
dollisimman yksinkertainen. Lomakkeesta annettiin palautetta siitä, että kohta lapsen rohkai-
semisesta ei ollut heti ymmärrettävissä. Kyseisen kohdan tarkoitus selvennettiin kertomalla,
että ”hyvin” tarkoittaa, ettei rohkaisua tarvitse ja ”huonosti”, että rohkaisua tarvitsee. Näin
vältyttiin väärinymmärryksiltä.

Ensimmäisen tuntoaistin toimintakerran havainnointilomakkeista selviää, miten toimintakerta
oli onnistunut: lapset olivat ymmärtäneet ohjeistukseni riippumatta kielen kehityksen tasosta.
Tunnustelupussien kurkkiminen ei pilannut leikkiä, koska pienet lapset tekevät paljon yhteis-
työtä silmillä käsien lisäksi. Lapset olivat olleet innoissaan, eikä rohkaisua tarvittu. Sen lisäksi
lapset oppivat aistin. Havainnoinnin kautta kuitenkin ilmeni, että toiminnot olisi parempi to-
teuttaa alkupiirissä ennen eväitä normaalin rutiinin mukaisesti. Osa lapsista oli hämmenty-
neitä siitä, kun piirejä oli alku- ja loppupiirin lisäksi kolmas. Tämän lisäksi toiminnoissa lapsia
olisi voinut jakaa ryhmiin, jotta hiljaisemmat olisivat saaneet enemmän aikaa vastata ja tul-
leet paremmin kuulluiksi.

Kuuloaistin toimintakerralla havainnoinnin tulokset olivat samanlaisia kuten edellisen toimin-
takerran, mutta ohjeistusta olisi voinut parantaa. Osa äänistä oli tuottanut vaikeuksia ja ku-
vat olisivat helpottaneet arvaamista. Ohjeistusta muokattiin niin, että arkisiin ääniin suositel-
laan tulostamaan netistä kuvia äänille, koska se auttaa lapsia arvaamisessa. Papunetin ääni-
pankissa on huomattavan paljon erilaisia ääniä, joten oppaassa ei ole liitteenä jokaisesta ää-
nipankin äänestä valmiita kuvia. Kuitenkin eläinäänille tehtiin Papunetistä valmiita kuvakort-
teja oppaaseen liitteeksi. Kuvat tuovat tukea lapsille, ja niiden avulla lapset pystyvät arvaa-
maan haasteelliset äänet helpommin. Lapset oppivat kuuloaistin melko hyvin.

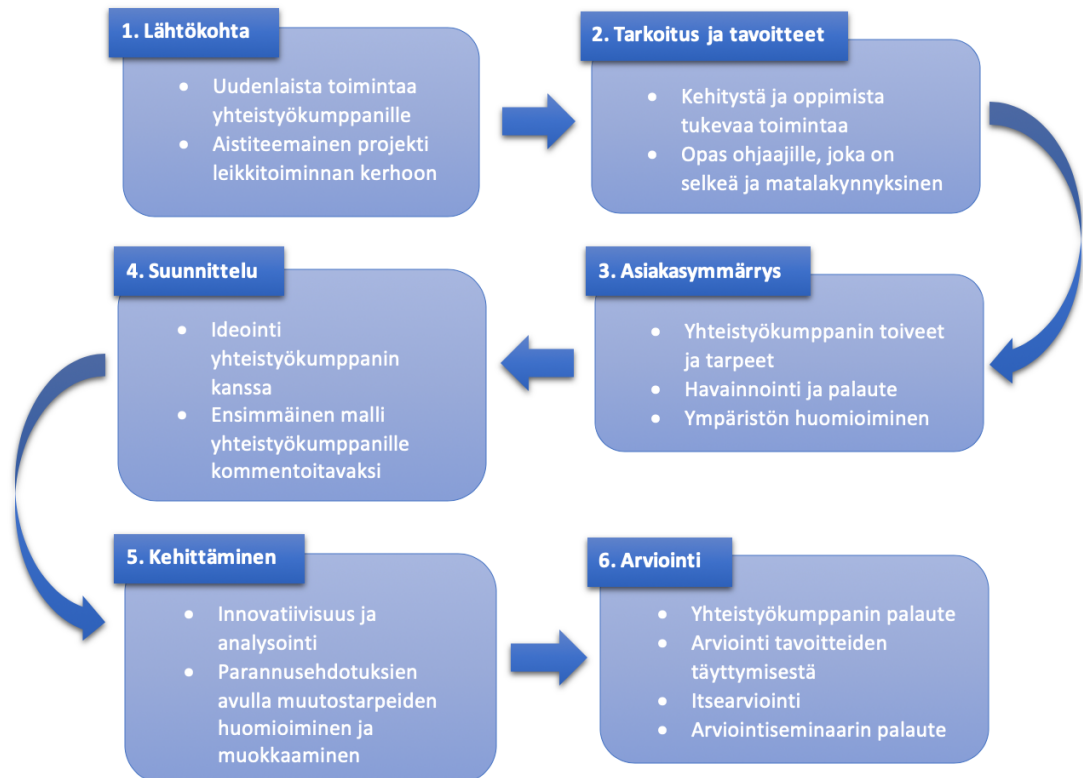
Näköaistin sekä haju- ja makuaistin toimintakerroilla havainnoinnin tuloksista ilmeni, että toi-
minnot olivat onnistuneita. Lapset olivat toiminnasta innoissaan ja lähtivät hyvin mukaan.
Lapsia oli kyseisillä toimintakerroilla vähemmän koronaviruspandemian takia. Lasten vähyy-
den takia paikalla olevat lapset jaksoivat keskittyä paremmin kuin aiemmilla kerroilla. Toi-
minnoista pidettiin ja he oppivat molempien toimintakertojen aistit sekä uusia sanoja. Haju-
ja makuaistin suujumpasta erityisesti pidettiin ja toivottiin lisää valmiita ääniä.

Johtopäätös on, että toimintakerrat ja toiminnot olivat onnistuneita. Toiminnan toteuttami-
sen ja lasten oppimisen mahdollisti aikuisen jatkuva läsnäolo, jossa painottui sanoittaminen
ja nimeäminen lapsille. Jatkuvaa kehittämistä tapahtui seuraaville kerroille havainnoinnin
avulla sekä ohjaajille suunnatun aistitoiminnan opasta varten. Toiminnot olivat suunnitelma-
lisia ja monipuolisia, ja ne sisälsivät tavoitteellisuutta. Lapset oppivat aisteja ja uusia sanoja

melko hyvin, joten suunnitellut aistitoiminnot tukivat kehitystä ja oppimista. Ohjeistukset olivat ymmärrettävissä, vaikka kielenkehityksen taso ei ollut kaikilla sama. Pienemmät lapset osasivat ottaa mallia vanhemmista lapsista, joten sekin oli hyvin toimiva tapa pienemmille oppia leikkien sääntöjä. Toimintakerroilla kannustettiin lapsia toiminnan kautta ajattelemiseen ja oppimiseen. Aisteja ja aistien tuomia tunteita opetettiin jatkuvalla sanoittamisella ja nimeämisellä. Samalla lapset oppivat nimeämään aistin lisäksi muita asioita: muun muassa värejä, muotoja, hajuja ja makuja. Tästä huolimatta on vaikeaa sanoa, muistavatko lapset toimintakertojen jälkeen edelleen opittuja aisteja, tunteita ja muita sanoja.

7.2 Aistitoiminnan opas ohjaajille

Päätavoitteena oli luoda leikkipuistojen ohjaajille opas aistitoiminnasta - toimintakerroista saatujen havainnointien tulosten sekä palautteiden mukaan. Opasta lähdettiin luomaan toimintakertojen ja aineiston keruun jälkeen yhteistyökumppanille. Peruuntuneella toimintakerroilla kysyttiin lisää toiveita oppaan suhteen, jotta toimintakertojen toteutuksen jälkeen heidän ehdotukset tulevat kuulluksi. Oppaan kehittämisessä näkyi palvelumuotoilun elementtejä, jotka ovat havainnollistettu kuvioksi.

Kuvio 2: Oppaan kehittämisprosessi palvelumuotoilun elementein

Palvelumuotoilua käytetään menetelmänä kehittämään palveluja, joissa eri osaamisalan tekijät toimivat yhteistyössä. Palvelumuotoiluprosessin avulla kehittäjä vahvistaa taitojaan

luoden toimintaympäristöön parempia sekä sopivia välineitä ja menetelmiä. Palvelumuotoilu on hyvä väline, kun halutaan innovoida järjestelmällisesti, tuottaa elämyksellinen kokemus sekä huolehtia brändin ja ihmisten välillä tapahtuvasta kanssakäymisestä. (Tuulaniemi 2011, 30-31.) Palvelumuotoiluprosessi on myös erinomainen tapa kehittämismallin hahmottamiseen. Silloin koko prosessi huomioidaan mahdollisimman perinpohjaisesti. Palvelumuotoiluissa prosessi on jaettu osiin: määrittely, tutkimus, suunnittelu, palvelutuotanto ja arviointi, jotka näkyivät oppaan kehittämisprosessissa. Määrittelyssä luotiin ymmärrys yhteistyökumppanista ja suunnitteluprosessin tavoitteista sekä mahdollisen ongelman ratkaisemisesta. Tutkimuksessa kartoitetaan yhteinen ymmärrys kohteesta, jota kehitetään, minkä lisäksi huomioidaan toimintaympäristön resurssit ja käyttäjätarpeet. Suunnittelussa tapahtuu ideointia, ja konseptoidaan mahdollisia vaihtoehtoratkaisuja. Lopullisissa vaiheissa palvelutuotannossa palvelu on viety asiakkaille ja arvioinnissa arvioidaan kehitysprosessia. (Tuulaniemi 2011, 56.)

Palvelumuotoilussa palveluiden ydin ovat käyttäjät eli asiakkaat. Ilman asiakkaita ei olisi palveluita. Palvelukokemuksen muodostumiseen tarvitaan kuitenkin asiakaspalvelijat, jotka muodostavat palvelukokemuksen. Asiakasymmärryksessä tulee ymmärtää palvelun käyttäjien tarpeet ja odotukset sekä arvomuodostumista. Vain asiakasymmärryksellä voidaan kehittää uudenlaisia konsepteja ja asiakaskokemuksia, jotka poikkeavat muista palveluista. Tämä toteutuu laittamalla keskiöön ihmiset, joille palvelu tullaan suunnittelemaan. Tämä ehkäisee epäonnistumisen riskit, koska palvelu on silloin suunniteltu oikeista tarpeista. (Tuulaniemi 2011, 35-36.) Tästä syystä oppaan kehittäminen asiakasymmärryksen pohjalta oli tärkeää. Tällä tavoin opas täyttää käyttäjien odotukset ja tarpeet, sekä epäonnistumiset karsittiin. Kehittämisprosessissa asiakasymmärrys koostui palautteista, havainnoinnista ja lasten näkökulmasta mymiöpalautteilla, jotka olivat vahvasti esillä koko kehittämistyön prosessin aikana.

Asiakasymmärryksen lisäksi huomioitiin toimintaympäristöä. Materiaalitarvikkeiden helppo saatavuus ja leikkipuistojen tilat sekä ympäristö huomioitiin, jotta toimintoja olisi mahdollisimman helppo toteuttaa. Ohjeistuksissa pyrittiin yksinkertaisuuteen ja toiminnoissa esimerkkeihin, kuten tarvikkeisiin, liikkeisiin ja ääniin. Oppaan toiminnoissa on mahdollisuus kerta-luontoisille toteutuksille ilman aistiteemaista projektia. Suunnitteluvaiheessa mallia oppaasta esiteltiin yhteistyökumppanille, jotta hekin pystyivät kommentoimaan opasta ennen viimeistelyä. Yhteistyökumppani antoi parannusehdotuksia siihen, kuinka toimintojen ohjeistuksiin kaivattiin lisää esimerkkejä käytettävistä esineistä ja muista asioista. Sen lisäksi palautetta tuli tietyistä sanavalinnoista, jotka muutettiin yhteistyökumppanin toivomiksi.

Opas on sähköisessä muodossa PDF-tiedostona ja tehty Microsoft Word -ohjelmalla. Oppaassa on pyritty selkeyteen ja yksinkertaisuuteen, joten kuvien ja värien liiallista käyttöä on vältetty. Liitteistä löytyvät tarvittavat kuvat jokaiselle aistille, ja oppaassa on hyödynnetty lueteloita ja taulukkoja. Huolimatta siitä, että opasta ei välttämättä tulosteta ja nidota yhteen, sisältää opas kannen sisällysluetteloineen sekä johdannon, jossa pohjustetaan oppaan

tarkoitus ohjaajille. Opas sisältää koko aistiteemaisen projektin toimintakertojen sisällön alusta loppuun, minkä lisäksi toteuttamatta jääneen aistihuoneen ohjeistuksen. Oppaan ollessa sähköisessä muodossa on helppoa avata PDF-tiedostosta linkki suoraan Papunetin äänipankkiin tai tulostaa liitteinä olevat kuvakortit käyttöä varten. Oppaassa on ohjeistus siitä, miten netistä löytää lisenssivapaita kuvia ilmaisista kuvapankeista sekä kuinka haetaan lisää ääniä leikkeihin YouTubesta tai Spotifysta. Oppaan ohjeistukset ovat siis kattavat, ja opas ohjaa perusteellisesti lukijaa. Oppaan lopussa on myös hyödyllistä kirjallisuutta, jota voi halutessaan hyödyntää niihin perehtymällä. Lisäksi löytyy maininta lasten kuvakirjasta, jossa kuvaillaan aisteja.

Leikkipuistojen ohjaajille suunnatun aistitoiminnan oppaan tavoitteena oli luoda monipuolista pedagogista toimintaa leikkipuistoihin ja luoda oppaasta mahdollisimman selkeä ja helppo. Näin opasta on helppo käyttää, ja materiaalit olisivat valmiina tai mahdollisimman hyvin saatavilla leikkipuistoista, jotta välttyttäisiin erillisiltä hankinnoilta. Yhteistyökumppanin palaute oppaasta oli positiivinen: tekstistä saa hyvin selvää ja ohjeistukset ovat selkeitä. Yhteistyökumppani kertoi oppaan tulevan käyttöön seuraavalle toimintakaudelle.

7.3 Arviointi SWOT-analyyseista

Opinnäytetyön aikana tehtiin kaksi SWOT-analyysia, joiden avulla arvioitiin vahvuuksia, mahdollisuuksia, uhkia ja heikkouksia. Ensimmäisen SWOT-analyysin tehtiin suunnitelmavaiheessa ennen toimintakertojen toteutusta. Toinen loppuvaiheessa toimintakertojen toteutuksen ja aineiston keruun jälkeen. SWOT-analyysi auttoi hahmottamaan aistiteemaisen projektin toimintojen kehittymistä ja ammatillista kasvua prosessin aikana. Loppuvaiheen SWOT-analyysia verrattiin alkuvaiheen SWOT-analyysiin (Taulukko 1), joiden tuloksista kerrotaan tässä luvussa tarkemmin.

	HYÖDYLLINEN	HAITALLINEN
SISÄINEN YMPÄRISTÖ	Vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> • Uudenlaista toimintaa leikkipuistoihin, joka tukee lapsen kehitystä • Lapset pitivät leikeistä • Yhteistyökumppani oli innostuneesti mukana 	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none"> • Viimeiset toimintakerrat pienellä lapsiryhmällä poikkeusolojen vuoksi
ULKOINEN YMPÄRISTÖ	Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> • Lapset oppivat uusia asioita • Leikkipuistojen ohjaajat saavat helpon ja selkeän oppaan aistitoiminnan toteuttamiseen 	Uhat <ul style="list-style-type: none"> • Lasten poissaolot • Viimeinen toimintakerta jäi toteuttamatta poikkeusolojen vuoksi

Taulukko 2: SWOT-analyysi loppuvaiheesta

Alkuvaiheen SWOT-analyysissä vahvuutena oli alustava suunnitelmaa toiminnalle ja tutustuminen leikkipuistoon sekä leikkitoiminnan kerhoon. Suunnitteluun käytettiin paljon aikaa ja kävi useasti leikkipuiston leikkitoiminnan kerhossa tutustumassa rutiiniin sekä lapsiin. Tämä loi hyvän pohjan toimintakerroille ja toimintojen toteutukselle. Toiminnan ohjaus helpottui, koska lapset eivät vierastaneet. Alustava kattava suunnitelma auttoi luomaan toimintaa, jonka tavoitteena oli tukea lapsen kehitystä. Samalla suunnitelma auttoi leikkipuiston työntekijöitä olemaan tietoisia etukäteen jokaisen toimintakerran sisällöstä, ja yhdessä pystyttiin aikataulullisiin muutoksiin. Aikataulussa pysyminen onnistui ja toiminnat ehdittiin toteuttaa kerhon aikaikkunan sisällä. Lapset pitivät suunnitellusta toiminnasta ja saivat uudenlaista toimintaa, jota leikkitoiminnan kerhossa ei aikaisemmin ollut toteutettu. Yhteistyökumppani oli koko prosessin ajan hyvin aktiivisesti ja innostuneesti mukana.

Mahdollisuuksista onnistuttiin toteuttamaan toimintaa, jonka avulla lapset oppivat uusia asioita. Toimintojen lisäksi hyödynnettiin erilaisia eläinkuvia, joilla opetettiin lapsille kyseinen aisti. Saman laulun soittaminen lapsille ja laulaminen sen mukana auttoi selvästi aistien oppimisessa. Toimintakertojen ja aineiston keruun avulla luotiin onnistuneesti opas, joka on selkeä ja helppo. Opas sai positiivista palautetta yhteistyökumppanilta.

Heikkoutena oli kahdella viimeisellä toimintakerralla lasten vähyys, koska koronaviruspandemia vaikutti suuresti leikkipuiston kävijöihin Suomen valtioneuvoston antamien

toimenpideohjeiden vuoksi. Tämä aiheutti sen, että otanta jäi suunniteltua pienemmäksi. Kaikesta huolimatta aineiston keruu täytyi toteuttaa loppuun asti, ja aineistoa saatiin kerättyä kaikesta huolimatta. Suunnitteluvaiheen SWOT-analyysissa heikkoutena oli kokemuksen puute leikkipuistossa työskentelystä. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut toimintaan, koska tutustuminen leikkipuistoon, leikkitoiminnan kerhoon ja lapsiin auttoi suuresti. Kerhon aikatauluun ei myöskään vaikuttanut heikkoutena, vaikka näin suunnitteluvaiheessa epäiltiin.

Uhaksi osoittautui, ettei viimeistä toimintakertaa toteutettu. Koronavirustilanne muuttui vakavammaksi vaikuttaen suuresti kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan Suomen valtioneuvoston asettamien linjausten vuoksi. Tarkoituksena olisi ollut toteuttaa kaikkia edeltävien toimintakertojen toimintoja uudestaan lasten kanssa ja tehdä aistihuone. Näin olisin saanut enemmän aineistoa kertaalleen toteutetuista toiminnoista ja nähnyt, miten lapset olisivat reagoineet aistihuoneeseen.

7.4 Koronaviruspandemian vaikutus

Opinnäytetyön toimintakerrat toteutettiin keväällä 2020 maaliskuussa, kun Helsingin kaupunki myönsi tutkimusluvan sekä vanhempien annettuaan allekirjoitetut luvat lasten osallistumisesta. Toimintakertojen alkaessa ensimmäisellä toteutusviikolla, koronavirustilanne ei vaikuttanut kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan. Ensimmäisen viikon toimintakerroilla huolehdittiin tarkasti käsihygieniasta ja valtioneuvoston päätöksiä sekä ohjeistuksia seurattiin jatkuvasti. Valtioneuvosto oli varoittanut ennen toista toimintakertaviikkoa, kuinka laajempiin rajoittamistoimenpiteisiin on varauduttu. Pian tämän jälkeen valtioneuvosto linjasi lisätoimenpiteistä, joiden oli tarkoitus suojata Suomen kansaa sekä turvata toiminta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä linjattiin, että vanhempien ja huoltajien tulisi hoitaa lapsiaan kotona, jos mahdollista. Tilanteen vakavoituessa ja valtioneuvoston linjausten seuraamuksena toisen viikon toimintakerroille leikkitoiminnan kerhoon osallistui vähemmän lapsia. Lopulta viides toimintakerta peruuntui. (Hallitus päätti suosituksista koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi. 2020; Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. 2020.)

Koronavirustilanteen vaikutuksesta huolimatta havainnointi- ja palautemenetelmillä saatiin kerättyä aineistoa, mutta vähemmän kuin suunnitellusti. Tämän vuoksi ei myöskään pystytty keräämään vanhemmilta heidän kehitysideoitaan, jotta heitä olisi kehittämisprosessissa voinut osallistaa. Toimintakerrat alkoivat ennen valtioneuvoston toimenpiteitä ja ohjeistuksia, joten parhaaksi koettiin yhteistyökumppanin kanssa toteuttaa toimintakerrat loppuun. Päätökseen jatkaa toimintakertoja vallitsevasta tilanteesta huolimatta vaikutti myös se, että kesällä ei järjestetä leikkitoiminnan kerhoa, ja syksyllä ryhmän lapset vaihtuisivat. Lapsia osallistui neljälle toimintakerralle, mutta viimeinen, viides toimintakerta peruuntui, koska lapsia ei tullut paikalle. Viides toimintakerta olisi sisältänyt kuitenkin aiempien toimintakertojen

leikkejä ja aistihuoneen, jossa olisi ollut tuntoaistille tunnustelukulhoja sekä tuoksupurkkeja tunnelmallisen valaistuksen ja äänimaailman lisäksi. Viidennen toimintakerran avulla olisin saanut havainnoinnin ja palautteen kautta enemmän aineistoa ja tuloksia.

Koronatilanteen tuoman riskien takia lapsimäärän pienentyminen oli tartuntauhan kannalta parempi asia. Kuka tahansa olisi voinut potentiaalisesta levittää tautia luoden uusia tartuntaketjuja. Kaikkien tuli noudattaa valtioneuvoston linjauksia ja ohjeistuksia, jotta koronaviruksen leviäminen saatiin Suomessa hallintaan. Linjausten ja ohjeistuksien mukaisesti kiinnitettiin huomiota toimintakerroilla hygieniaan ja turvaväleihin pyrkien pitämään turvallista väliä piireissä ja toimintojen aikana. Koronavirustilanne sai miettimään riskienhallintaa. SWOT-analyysin lisäksi mitä muita riskienhallintamenetelmiä on tai miten riskienhallintaa seurataan sosiaalialalla.

8 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Tässä luvussa arvioidaan opinnäytetyötä kokonaisuutena, kerrotaan saadusta palautteesta, arvioidaan ammatillista kasvua ja avataan opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Lopuksi käsitellään opinnäyteprosessin aikana esille tulleet kehittämismahdollisuudet.

8.1 Arviointi ja palaute opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyön toteutumisen arvioiminen ja reflektointi oli tärkeä vaihe oman oppimiseni sekä ammatillisen kasvuni kannalta. Reflektoinnin, palautteiden ja havainnointien lisäksi jokaisen toimintakerran jälkeen keskustelimme yhteistyökumppanin kanssa kokonaisvaltaisesti siitä, miten toimintakerrat ja prosessi etenivät, sekä oman osaamisen kehittymisestä. Koin tärkeäksi perusteellisesti etukäteen tehdyn suunnitelman, joka auttoi minua ja yhteistyökumppania merkittävästi toteutuksen aikana ja aikatauluttamisessa. Suunnitelman hyödyllisyyden takaa-miseksi annoin myös yhteistyökumppanille mahdollisuuden kommentoida ja vaikuttaa suunnitelmaan. Suunnitelma toimi tärkeänä runkona prosessille, jonka avulla yhteistyökumppani oli tietoinen prosessin eri vaiheista ja tavoitteista.

Kehittämistyön kehä (Kuvio 1) auttoi sisäistämään sekä hallitsemaan kehittämistyöni viisi vaihetta. Koko kehittämistyö alkoi yhteistyökumppanin tarpeista. Prosessin aikana yhteistyökumppanin lisäksi huomioin vahvasti lapsinäkökulmaa, jota syntyi havainnoinnin ja hymiöpalautteiden avulla. Kaikkien menetelmien ja vaiheiden avulla sain tehtyä aistitoiminnan oppaan ohjaajille, joka täytti tavoitteet, toiveet ja tarpeet. SWOT-analyysit hahmottivat suuresti opinnäytetyön prosessia kokonaisvaltaisesti etenkin kehittämistyön seuraamisessa ja omassa ammatillisen kasvun arvioinnissa. Tärkeimmiksi menetelmiksi koin havainnoinnin ja palautteen keräämisen, jonka avulla muutostarpeet ja korjaustoimenpiteet huomioitiin toimintakertojen aikana ja lopuksi oppaan luomisessa.

Opinnäytetyöprosessin arvioiminen perustuu suuresti aineiston keruuseen. Aineistoa tuli havainnoinnista ja palautteista, joita keräsin jokaiselta toimintakerralta. Työntekijät suorittivat havainnoinnin lomakkeen avulla, koska itse ohjasin toimintaa. Tästä oli huomattavasti hyötyä, koska en itse tuntenut lapsia yhtä hyvin. He osasivat havainnoida, jos lapsi oppi jotain uutta ja sen, ymmärsivätkö he ohjeistukset riippumatta kielellisen kehityksen tasosta. Keräsin toimintakertojen jälkeen samoilta työntekijöiltä palautetta toimintojen onnistuvuudesta ja siitä, miten voisin kehittää ohjaamistaitoja ja toimintoja paremmaksi. Sain laajalti positiivista palautetta toiminnoista heti ensimmäisestä toimintakerrasta lähtien. Toimintakerrat olivat onnistuneita, ja ne menivät paremmin kuin olimme odottaneet. Leikkitoiminnan kerhon lasten vanhemmat suhtautuivat asiaan myös positiivisesti ja olivat iloisia siitä, että kyseistä toimintaa järjestettiin heidän lapsilleen. Seuraaville toimintakerroille ja toteutettuihin toimintoihin sain rakentavaa palautetta, kuten kuvien käytön lisäämisestä joissain toiminnoissa sekä lasten jakamisesta ryhmiin. Tällöin osa lapsista voi leikkiä vapaasti ja osa olla ohjatussa toiminnassa mukana. Näin lapset saavat enemmän tilaa, aikaa vastata ja tulevat kuulluksi paremmin.

Lasten palautteet kerättiin hymiötaulukkoa hyödyntäen. Koin tärkeäksi osallistaa lapsia ja tuoda lapsilähtöistä näkökulmaa kehittämistyöhön. Heidän palautteensa toimintakerroista olivat positiivisia. Ainoastaan yhden kerran yksi lapsista näytti surunaamaa, mutta kyseisellä kerralla lapsi oli ollut koko kerhon ajan poissaoleva. Kertoessani jokaisella kerralla hymiöiden merkityksiä muutamit lapset vaihtoivat vastaavaa hymiötä osoittaen. Kysyessäni uudestaan heidän mielipidettään leikeistä, he vaihtoivat takaisin iloiseen. Hymiötaulukko näyttäytyi leikinä - mikä ei ollut huono asia - koska lapset pitivät taulukon avulla palautteen antamisesta.

Saavutin opinnäytetyön tavoitteet luomalla yhteistyökumppanille oppaan aistitoiminnasta ohjaajille, joka sisältää uudenlaista toimintaa, joka tukee lasten kehitystä ja oppimista. Toimintakertojen toteutuksessa korostui laaja-alaisen osaamisen ajattelu ja oppiminen, joita tuen jatkuvalla nimeämisellä ja sanoittamisella. Toimintakerroilla lapset oppivat aisteja ja aistien tuomia tuntemuksia sekä muita uusia asioita, kuten värejä muotoja. Koronavirustilanteen vaikutuksesta huolimatta onnistuin kehittämistyössä keräten monipuolisesti aineistoa. Opinnäytetyön ja leikkitoiminnan kerhon tavoitteiden mukaisesti oppaasta tuli selkeä ja se on helppo ottaa käyttöön. Opas sisältää monipuolista pedagogista toimintaa, joka luo kokemusta yhteisöllisyydestä. Samalla leikkipuistossa toimintakerroilta saatiin kerhoon ideoita leikeistä, joita he myöhemmin aikovat käyttää uudelleen.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessi toteutettiin huomioiden eettiset periaatteet, sosiaalialan arvot ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen. Jokaisella oli oikeus ilmaista tunteitansa ja kielteisiä kokemuksia, ja kohtasin kaikki osallistujat yhdenvertaisesti kunnioittaen mielipiteitä sekä arvoja. Opinnäytetyöprosessissa osallistujien mielipiteet sekä tunteet tulivat kuulluiksi. Annoin tilaa

ajatuksille, näkökulmille ja mielipiteille. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, 7.) Kaikki ovat tasavertaisia taustoihin katsomatta sekä jokaisella on oikeus omaan turvallisuuteen, vapauteen sekä koskemattomuuteen. Prosessin aikana kunnioitettiin jokaisen itsemääräämisoikeutta tarjoamalla mahdollisuuden vapaaehtoisuuteen. Opinnäytetyöprosessin aikana huolehdittiin anonymiteetistä ja siksi opinnäytetyössä ei ole tunnistettavia tietoja osallistujista. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, 11-12.)

Ennen toimintakertojen toteuttamista leikkitoiminnan kerhon lasten vanhemmille jaettiin tiedote, jossa esittelin itseni ja opinnäytetyön aiheen, tarkoituksen ja tavoitteet. Tiedotteessa kerrottiin aistiteemaisen projektin toteutuksesta leikkitoiminnan kerhoon, toimintakertojen sisällöstä sekä aineiston keruumenetelmistä ja vapaaehtoisuudesta. Tiedotteessa painotettiin osallistujien anonymiteettiä ja ettei opinnäytetyössä ole tunnistettavia tietoja osallistujista.

Luotettavuuden lisäämiseksi opinnäytetyöhön valituissa lähteissä on käytetty lähdekriittisyyttä. Lähteitä arvioidessa tulisi pohtia lähteen ikää, laatua ja uskottavuutta. Tekijän tunnettavuus, erityisesti asiantuntijana sekä ajantasaisuus on suositeltavaa lähteitä valitessa. Tekijän toistuessa eri julkaisuissa pidetään merkinä tekijän auktoriteetista ja tunnettavuudesta alalla. Opinnäytetyössä on mahdollisuuksien mukaan pyritty käyttämään alkuperäisiä teoksia, koska tieto voi muuttua kirjoittajan tulkitessaan alkuperäistä lähdettä tekstissään. Sen lisäksi lähteissä otettiin huomioon soveltuvuus ja asiantuntevuus. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72-73.)

8.3 Kehittämismahdollisuudet

Tuloksia olisi voinut saada monipuolisemmaksi pitämällä toimintakertoja myös eri leikkipuistoissa toiselle leikkitoiminnan kerholle. Samalla se olisi lisännyt toimintakertoja, joilla olisi saanut enemmän tuloksia toiminnan onnistuvuudesta sekä siitä, kuinka hyvin lapset lopulta todella oppivat aisteja ja aistien tuomia tuntemuksia. Aistitoiminnalle ja oppaalle olisi jatkokehittämismahdollisuuksia. Toimintaa voisi luoda myös viiden pääaistin lisäksi asento- ja tasapainoaisteille esimerkiksi temppuradalla, jossa lapset voisivat kehittää kehon hallintaa tasapainoilemalla. Samalla se luo liikunnallista toimintaa lapsille. Aistitoimintaa voisi myös kehittää luontoon, koska leikkipuistoissa lapset viettävät sään salliessa eniten aikaa pihalla ja mahdollisesti lähimetsissä.

8.4 Ammatillinen kasvu

Koko opinnäytetyön prosessin ajan arvioin ja reflektoin omaa ammatillista kasvua ja omaa työskentelyä ohjaajana pienten lasten parissa. Yhteistyökumppanin kanssa käyty keskustelut ja palaute auttoivat ammatillisen kasvun arvioinnissa ja reflektoinnissa. Keskustelut kehittivät ja vahvistivat ammatillista kasvua läpi opinnäytetyöprosessin.

Alkuvaiheessa ennen toimintakertoja jännitin, olisivatko suunnitelmani aistitoiminnat liian vaikeita kyseiselle ikäryhmälle ja tulisiko toimintoihin isoja muutostarpeita. Toimintakertojen aikana huomasin, miten hyvin toiminnot onnistuivat, ja se rohkaisi minua suuresti. Toimintakertojen jälkeen ymmärsin käyttämieni kehittämismenetelmien ja ylipäätään aineiston keruun tärkeyden jokaisessa vaiheessa. Samalla teoriatiedon yhdistäminen käytännön työhön konkretisoitui. Koin opinnäytetyön kirjoitustyön olevan isoin työvaihe, koska opinnäytetyön lisäksi kirjoitin yhteistyökumppanin ohjaajille suunnatun oppaan aistitoiminnasta. Tämä kaikki kehitti kirjoittamistaitojani. Pitkäjänteisen laajan projektin raportoiminen ja onnistuminen haasteista huolimatta oli osoitus siitä, mitä kykenen tekemään ja kuinka huomattavan paljon olen oppinut opintojeni aikana.

Lasten kanssa oli erittäin mukava työskennellä, mikä herätti halua jatkossakin työskennellä varhaiskasvatuksessa pienempien lasten parissa. Uskoa ohjaustaitoihini lisäsi huomattavasti se, että pienetkin lapset olivat suunnitellustani toiminnasta innoissaan ja he ymmärsivät hyvin leikkien säännöt. Ennen toimintakertojen toteutusta omasin vähän kokemusta kaksi-kolmivuotiaista lapsista, joten olin iloinen onnistuneista toimintakerroista sekä lasten innokkaasta suhtautumisesta. Alussa haasteita toi verbaalinen kommunikointi ja pienten konkreettisten asioiden ottaminen huomioon ohjeistaessa lapsia. Palaute ohjaamisesta auttoi minua parantamaan taitojani, ja kehityin selkeästi jokaisen toimintakerran jälkeen, mistä sain myös positiivista palautetta. Opin hyvin, miten pienten lasten kanssa tulee muuttaa omaa kommunikointia ytimekkäämmäksi ja enemmän konkreettiseksi, jotta pienemmätkin lapset ymmärtävät.

Olen hyvin tyytyväinen lopputulokseen ja erityisesti siihen, miten alkuvaiheen epävarmuus muuttui suunnittelun ja toteuttamisen myötä uskoksi omiin taitoihin, ja ajatus oikeasta uravalinnasta vahvistui. Vasta jälkikäteen konkretisoitui, kuinka paljon tein töitä kokonaisvaltaisesti prosessin ajan. Pystyin koronavirustilanteen vaikutuksesta huolimatta tekemään opinnäytetyöni suunniteltua pienemmällä otannalla sekä toteuttamaan oppaan yhteistyökumppanille. Samalla korostui tärkeys riskienhallintamenetelmistä sekä kommunikaatio yhteistyökumppanin kanssa haastavissa tilanteissa. Yhteistyökumppanini innokkuus ja aktiivisuus kasvatti ja vahvisti suuresti osaamistani ja samalla motivoi minua kovasti oppimaan ja suunnittelemaan heidän leikkitoimintansa kerhoon antoisan kokonaisuuden aistitoiminnasta lapsille.

Lähteet

Painetut

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Ayres, A.J. 2008. Aistimusten aallokossa: sensorisen integraation häiriö ja terapia. Suomentanut Tapola, L. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hakala, J.T. 1998. Opinnäyte luovasti: kehittämis- ja tutkimustyön opas. Helsinki: Gaudeamus.

Hatt, H. & Dee, R. 2013. Pieni tuoksu- ja makukirja. Suomentanut Ahola, V. E-kirja. Jyväskylä: Docendo.

Helenius, A. 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hintikka, M., Helenius, A. & Vähänen, L. 2004. Leikistä totta: omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karling, M., Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R., Vilén, M. & Ritmala, M. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Karlsson, L. & Karimäki, R. 2012. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Turku: Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura; Koulutuksen tutkimuslaitoksen asiakaspalvelu [jakaja].

Meredith, S. 2013. Pidä aistit terävinä. Suomentanut Hartikainen, T. 1. painos. Helsinki: Valitut Palat.

Piaget, J. 1988. Lapsi maailmansa rakentajana: kuusi esseetä lapsen kehityksestä. Suomentanut Palmgren, S. Suomennoksen tarkistanut Helkama, K. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Riihonen, E. 1991. Lapsi ja lelu. Helsinki: Tammi.

Sheridan, M.D. 1999. Play in early childhood: from birth to six years. 2. painos. Lontoo: Routledge.

Söderena, M. 2013. Tunne, aisti, toimi!: tuntoaistia tukevia harjoituksia arkeen. 1. painos. Helsinki: Early Learning.

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. E-kirja. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Helsingin kaupunki 2019. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 29.11.2019.

https://hkistaging.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf

Kotimaisten kielten keskus. 2018. Leikki. Viitattu 14.12.2019.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/leikki>.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017. 1-2-vuotiaan älyllinen kehitys. Viitattu 29.11.2019.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017. Vauvan aistien kehitys. Viitattu 30.11.2019.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauvan-aistien-kehitys/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2013. Lapsi eri ikävuosina 2-vuotias. Viitattu 29.11.2019.

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04174312/Lapsi-eri-ikäkausina-2-v.pdf>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2013. Lapsi eri ikävuosina 3-vuotias. Viitattu 17.6.2020.

<https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/mllfi/prod/2017/08/04174314/Lapsi-eri-ikäkausina-3-v.pdf>

Opetushallitus. 2020. Pedagoginen dokumentointi. Viitattu 2.1.2020.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Viitattu 29.8.2020.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Papunet. 2018. Haju- ja makuaisti vuorovaikutuksessa. Viitattu 4.12.2019.

<https://papunet.net/tietoa/haju-ja-makuaisti-vuorovaikutuksessa>

Papunet. 2018. Kuuloaisti vuorovaikutuksessa. Viitattu 7.12.2019.

<https://papunet.net/tietoa/kuuloaisti-vuorovaikutuksessa>

Papunet. 2018. Näköaisti vuorovaikutuksessa. Viitattu 7.12.2019.

<https://papunet.net/tietoa/nakoaisti-vuorovaikutuksessa>

Papunet. 2018. Tuntoaisti vuorovaikutuksessa. Viitattu 10.12.2019.

<https://papunet.net/tietoa/tuntoaisti-vuorovaikutuksessa>

Powers-Erkkilä, T. & Klempová, D. 2003. Menetelmäraportit. Kouluttajan työkalupakki. Helsinki: A-klinikkasäätiö. Viitattu 3.2.2019.

<https://docplayer.fi/16416815-Menetelmaraportit-delfi-tekniikka-swot-analyysi-tulevaisuus-verstas-tuplatiimi-fokusryhma-ngt-ryhmatyotekniikka-teemahaastattelu-benchmarking.html>

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka: sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 3.1.2019.

https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

Valtioneuvosto. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. 2020. Viitattu 18.5.2020.

https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi

Valtioneuvosto. Hallitus päätti suosituksista koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi. 2020. Viitattu 18.5.2020.

https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-paatti-suosituksista-koronaviruksen-leviamisen-hillitsemiseksi

von Hofsten, O., von Hofsten, C., Sulutvedt, U., Laeng, B., Brennen, T. & Magnussen, S. 2014. Simulating newborn face perception. *Journal of Vision*, 14 (13). Viitattu 30.11.2019.

<https://jov.arvojournals.org/article.aspx?articleid=2213027>

Kuviot

Kuvio 1: Kehittämistyön kehä.....	18
Kuvio 2: Oppaan kehittämisprosessi palvelumuotoilun elementein.....	31

Taulukot

Taulukko 1: SWOT-analyysi suunnitteluvaiheesta.....	22
Taulukko 2: SWOT-analyysi loppuvaiheesta	34

Liitteet

Liite 1: Tiedote vanhemmille	45
Liite 2: Lupalappu vanhemmille	46
Liite 3: Havainnointilomake	47
Liite 4: Aistitoiminnan opas - leikkejä ja materiaalia ohjaajalle (kansi & sisällysluettelo)	48

Liite 1: Tiedote vanhemmille

Hei leikkitoiminnan kerhon vanhemmat,

olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta. Toteutan toiminnallisen opinnäytetyön leikkipuisto Salpauselän leikkitoiminnan kerhossa **xx.xx.–xx.xx.xxxx.**

Ohjaan aistiteemaisen projektin, jossa on aistileikkitoimintaa lapsille. Tarkoituksena on luoda ideaopas aistitoiminnasta leikkipuistoille. Tavoitteena on, että aistitoiminta tukee lapsen kehitystä ja lapset oppivat aisteista sekä aistimuksista.

Toteutuksen aikana kerään palautetta työntekijöiltä, jonka lisäksi työntekijät havainnoivat lapsia. Kysyn myös lapsilta toimintakertojen jälkeen hymiöiden avulla palautteen. Havainnoinneissa kiinnitetään huomiota ovatko lapset kiinnostuneita toiminnasta, ymmärtävätkö he ohjeet, tarvitaanko rohkaisua, vaikuttavatko he iloisilta ja oppivatko aistin, kuvailemaan aistimuksia tai uusia sanoja. Kysyn myös toteutuksen aikana mielelläni palautetta teiltä vanhemmilta, jos teillä on kommentoitavaa toteutuksesta tai kehitysideoita. Palautetta ja havainnointia käytän hyödyksi ideaoppaan kehittämistyössä.

Noudatan salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta ja palaute sekä havainnot kerätään täysin tunnistamattomasti. En kerää minkäänlaisia tunnistetietoja osallistujista.

Jos sinulle heräsi opinnäytetyöstä kysymyksiä, leikkipuiston työntekijät ja minä vastaamme niihin mieluusti.

Ystävällisin terveisin,

Ingrid Ramberg,
sosionomiopiskelija
Laurea-ammattikorkeakoulu

ingrid.ramberg@student.laurea.fi

Liite 2: Lupalappu vanhemmille

Hei leikkitoiminnan kerhon vanhemmat,

olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta. Toteutan toiminnallisen opinnäytetyön leikkipuisto Salpauselän leikkitoiminnan kerhossa **xx.xx.–xx.xx.xxxx**.

Ohjaan aistiteemaisen projektin, jossa on aistileikkitoimintaa lapsille. Tarkoituksena on luoda ideaopas aistitoiminnasta leikkipuistoille. Tavoitteena on, että aistitoiminta tukee lapsen kehitystä ja lapset oppivat aisteista sekä aistimuksista.

Toteutuksen aikana kerään palautetta työntekijöiltä, jonka lisäksi työntekijät havainnoivat lapsia. Kysyn myös lapsilta toimintakertojen jälkeen hymiöiden avulla palautteen. Havainnoinneissa kiinnitetään huomiota, ovatko lapset kiinnostuneita toiminnasta, ymmärtävätkö he ohjeet, tarvitaanko rohkaisua, vaikuttavatko he iloisilta ja oppivatko aistin, kuvailemaan aistimuksia tai uusia sanoja. Kysyn myös toteutuksen aikana mielelläni palautetta teiltä vanhemmilta, jos teillä on kommentoitavaa toteutuksesta tai kehitysideoita. Palautetta ja havainnointia käytän hyödyksi ideaoppaan kehittämistyössä.

Noudatan salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta ja palaute sekä havainnot kerätään täysin tunnistamattomasti. En kerää minkäänlaisia tunnistetietoja osallistujista.

Jos sinulle heräsi opinnäytetyöstä kysymyksiä, leikkipuiston työntekijät ja minä vastaamme niihin mielellämme.

Ystävällisin terveisin,

Ingrid Ramberg,
sosionomiopiskelija
Laurea-ammattikorkeakoulu

ingrid.ramberg@student.laurea.fi

Liite 3: Havainnointilomake

Havainnointikaavake

**1. Ovatko lapset kiinnostuneita toiminnasta?
/ Osoittavatko lapset innostusta?**

Hyvin	Melko hyvin	Melko huonosti	Huonosti

Muistiinpanoja:

2. Ymmärtävätkö lapset ohjeistuksen?

Hyvin	Melko hyvin	Melko huonosti	Huonosti

Muistiinpanoja:

3. Tarvitsevatko lapset rohkaisua mukaan lähtemiseen?

Hyvin	Melko hyvin	Melko huonosti	Huonosti

Muistiinpanoja:

4. Vaikuttavatko lapset toiminnasta iloisilta?

Hyvin	Melko hyvin	Melko huonosti	Huonosti

Muistiinpanoja:

5. Oppivatko lapset aistin?

Hyvin	Melko hyvin	Melko huonosti	Huonosti

Muistiinpanoja:

6. Oppivatko lapset nimeämään aistimuksia tai uusia sanoja?

Hyvin	Melko hyvin	Melko huonosti	Huonosti

Muistiinpanoja:

Liite 4: Aistitoiminnan opas - leikkejä ja materiaalia ohjaajalle (kansi & sisällysluettelo)

AISTITOIMINNAN OPAS

Leikkejä ja materiaalia ohjaajalle

Ingrid Ramberg
2020

SISÄLLYS- LUETTELO

JOHDANTO	1
TUNTOAISTI.....	2
NÄKÖAISTI	3
KUULOAISTI.....	5
HAJU- JA MAKUAISTI.....	6
AISTIHUONE	8
LAULUJA	12
KUVAKORTIT TUEKSI	14
KIRJALLISUUTTA.....	14